

KAZAKÇA ÖĞRENİYORUM

Kelimeler, Dilbilgisi, Diyaloglar

MUHAMMET NEGİZ

KAZAKÇA ÖĞRENİYORUM
KELİMELEER, DİL BİLGİSİ, DİYALOGLAR

HAZIRLAYAN: Muhammet NEGİZ

ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

22 HAZİRAN 2016

YALNIZBAĞ YERLEŞKESİ

ERZİNCAN

www.mnergiz.blogspot.com

ÖNSÖZ

Uzun yıllar birbirinden ayrı kalan akraba toplulukların yabancılaşması normaldir elbet. Normal olmayan ise, yaklaşık 20 yıl geçmesine rağmen hala birbirimizi tanıma konusunda fazla mesafe kat etmemektedir. Akrabalarımızın dil ve kültürlerini öğrenmek için hala yeterli bir çaba sergilememekteyiz.

Kazakistan ve Kazakça'yı yakından tanımaya yardımcı olacak bu eser için çalışmak çok keyifliydi. Merhum Ayjan Ahmetova'nın Kazakça Dilbilgisi, Metinler ve Kelimeler isimli sade eserini dilimize çevirdim. Dilbilgisini Rusça kaynaklardan, okuma parçalarını ise TRT Kazak ile bazı diğer kaynaklardan temin ettim. Netice itibari ile bu tür çalışma ortaya çıkmış oldu.

Umarım Kazakça öğrenmenize katkı sağlar.

Muhammet NEGİZ

Erzincan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü

Araştırma Görevlisi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	4
UZAKTAKİ KARDEŞİME	10
АЛЫСТАҒЫ БАУЫРЫМА.....	11
KAZAK ALFABESİ	15
SÖZLÜK / СӨЗДІК.....	17
İNSAN/ АДАМ.....	17
VÜCUDUN BÖLÜMLERİ / ДЕНЕ МҮШЕЛЕРІ	17
AİLE /ОТБАСЫ/ ЖАНҰЯ.....	18
EV, DAİRE, ODA, MOBİLYA, EV EŞYALARI /	18
УЙ, ПӘТЕР, БӨЛМЕ, ЖИҒАЗ, УЙ МҮЛІКТЕРІ	18
ELBİSELER / КИИМ	19
YEMEK / ТАМАҚ.....	20
OKUMA VE YAZMA / ОҚУ ЖЕНЕ ЖАЗУ	21
ŞEHİR / ҚАЛА.....	21
ŞEHİR ULAŞIMI / ҚАЛАЛЫҚ КӨЛІК	22
SPOR / Спорт	23
DOĞA, EVCİL HAYVANLAR / ТАБИҒАТ, УЙ ЖАНУАРЛАРЫ	23
ZAMAN/ УАҚЫТ	24

Haftanın günleri: Апта Күндері.....	24
Aylar: Айлар	24
BASİT METİNLER	27
ТАНЫСУ/ТАНИŞМАК.....	28
DİYALOG/ДИАЛОГ.....	28
DİYALOG/ДИАЛОГ.....	29
DİL BİLGİSİ/ ГРАММАТИКА	31
İSİM/ ЗАТ ЕСІМ.....	31
Türemiş İsimler / Туынды зат есімдер.....	33
Çoğul Sonlar / Көптік Жалғау	33
ALİŞTİRMALAR-ЖАТТЫҒУЛАР	34
İYELİK ZAMİRLERİ /ЕСІМДІКТЕРДІҢ ТӘУЕЛДЕНУІ	36
Zamirlerin İyelik Durumları / Зат Есімнің Тәуелденуі	37
ALİŞTİRMALAR / ЖАТТЫҒУЛАР.....	38
ZAT ЕСІМНІҢ СЕПТЕЛУІ / İSMİN HALLERİ	43
İSMİN HALLERİ EKLERİ СЕПТİK ЖАЛҒАУЛАРЫ	43
ЖАЙ СЕПТЕУ	45
İYELİK HALLERİ / ТӘУЕЛДІ СЕПТЕУ	46
ЖІКТİK ЖАЛҒАУ / КİŞİ EKLERİ.....	47
OLUMSUZLUK HALİ /БОЛЫМСЫЗ ТҮРІ.....	48
FİİLİN ŞİMDİKİ ZAMANI.....	50
FİİLİN GEÇİŞ ZAMANI	54
FİİLLERDE GEÇMİŞ ZAMAN	58
FİİLLERİN KOŞULLU HALİ.....	61
Fiillerin İstek Hali	63
Fiilin Emir Hali.....	65
FİİLLERDE TAHMİNİ GELECEK ZAMAN	70
NİYETLENİLEN GELECEK ZAMAN.....	72
ÖNCEKİ GEÇMİŞ ZAMAN	74
AÇIK OLMAYAN ÖNCEKİ GEÇMİŞ ZAMAN	76
GEÇİŞLİ GEÇMİŞ ZAMAN.....	78
YARDIMCI FİİLLER “ЕКЕН” VE “ЕДІ”	80
DİĞER YARDIMCI FİLLER	82
KAZAKÇA ATASÖZLERİ	85

OKUMA PARÇALARI	89
МЕНИҢ ОТБАСЫМ	90
ӨЗІМ ТУРАЛЫ	92
МЕНИҢ ПӘТЕРІМ	94
МЕНИҢ ЖҰМЫС КҮНІМ	96
БАРЫШ МАНЧО ЕСКЕ АЛЫНДЫ	97
САФРАНБОЛУҒА ТУРИСТТЕР ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚ КӨРСЕТУДЕ	98
ТҮРКИЯ ЭКСПОРТЫ АРТТЫ	99
ЭКВАТОРДА ТУНГУРАУА ЖАНАРТАУЫ АТҚЫЛАЙ БАСТАДЫ	100
ТҮРІК КОФЕСІ	101
Түркияның перілер жұмағы - Каппадокия.....	102
Киелі домбыраның 20-дан астам түрлері бар	104
<i>Домбыра қазақ халқының саз аспаптарының ішінде шоқтығы биік, ерекшелігімен дара көрінетін аспабы.</i>	104
Қорқыт Ата.....	105
Қорқыт ата кім болған?	107
Muhammet NEGİZ.....	111
КАУНАҚСА	112

**UZAKTAKİ KARDEŞİME
ALYSTAĞY BAUYRYMA**

Мағжан Жұмабаев / Мағсан Сумабайев

UZAKTAKİ KARDEŞİME

Uzakta ağır azap çeken kardeşim!
Solmuş lâleler gibi kuruyan kardeşim
Etrafını sarmış düşman ortasında
Göl gibi gözyaşı döken kardeşim!
Önünü ağır kaygı örtmüş kardeşim!
Ömrünce yâddan cefa görmüş kardeşim!
Hor bakan, yüreği taş, kötü düşman
Diri diri derini soymuş kardeşim!
Ey pirim! Değil miydi Altın Altay
Anamız bizim? Bizlerse birer tay,
Bağrında yürümedik mi serâzat
Yüzümüz değil miydi ışık saçan ay?
Alaca altın aşık atışmadık mı?
Tepişip bir dösekte yatışmadık mı?
Anamız olan Altay'ın ak sütünden
Beraber emip, beraber tadışmadık mı?
Akmadı mı bizim için dupduru bulak,
Şarıldayıp şarıl şarıl dağdan inerek,
Hazırdı uçan kuş, kopan yel gibi
Dilesek bir bir atlar, tıpkı burak!
Altay'ın altın günü nazlanarak
Gelende, sen pars gibi bir er olarak,
Akdeniz, Karadeniz ötelere
Kardeşim, gittin beni bırakarak!
Ben kaldım yavru balaban, kanat açamam,
Uçsam diye davransam bir türlü uçamam,
Yön bulduran, yol gösteren can kalmadı;
Yavuz düşman koyar mı şimdi beni vurmadan?
Kurşunlar genç yüreğime saplandı,
Günahsız taze kanım su gibi aktı,
Kansız kalıp, kuruyup bayıldım,
Karanlık hapse sıkıca kapattı.
Görmüyorum gece gezdiğimiz ovayı,
Gündüz güneşi, gece gümüş nurlu ayı,
Nazlı nazlı ipek kundaklara sarmalayıp
Bizi büyüten altın anam Altay'ı!
Ey pirim! Ayrıldık mı ulu bütünden?
Dağılıp yılmayan yağın oklardan
Türk'ün pars gibi yüreği varken
Korkak kul mu olduk düşmandan sinen.
Kudretli olmak isteyen Türk'ün canı
Gerçekten hasta mı, bitti mi hali?
Yürekteki ateş söndü mü, kurudu mu?
Damarında kaynayan atalar kanı?
Kardeşim! Sen o yanda, ben bu yanda
Kaygıdan kan yutuyoruz, bizim adımıza
Lâyık mı kul olup durmak? gel gidelim
Altay'a atadan miras Altın tahta.

Mağcan Cumabayev

MAĞCAN CUMABAY'A CEVAP

Uzaktan azabımı bilen kardeşim
Sevgisiyle gözyaşımı silen kardeşim
Özü amansız düşman ortasında
Gönlünü derdime bölen kardeşim
Ağır kaygılarla doldum kardeşim.
Kuruyup lale gibi soldum kardeşim.
Taş yürekli düşmanı sen hep bilirdin.
Ben şimdi haberdar oldum kardeşim.
Ortak anamız idi, Altın Altay
O bir Tulpar idi, bizler birer tay
Bağrında şimşek gibi çakardık
Karşımızda sönük kalırdı, gün ve ay.
Alaca altın aşık atıştık elbet
Tepişip bir dösekte yatıştık elbet
Altay gibi bir ananın ak sütünden
Beraber emip, beraber tadıştık elbet.
Bizim için dupduru bulaklar aktı.
El attığımız yerde şimşekler çaktı.
Emrimizdeydi uçan kuş ve kopan yeller
Bindiğimiz atlar tıpkı buraktı.
Bir gün ortak hayatın süresi doldu.
Tanrı emriyle sefer mukadder oldu.
Bedenim Akdeniz-Karadeniz arkasında
Yüreğim Altın Altay'da kaldı.
Bilirim öksüz kalıp kanat açmadığın
Uçmaya davransan da uçmadığın
Yön bulduran, yol gösteren can olmayınca
Düşman kurşunlarından kaçamadığın.
Sana degen kurşun, bana saplandı
Günahsız kanımız birlikte aktı
Toprağa düşen kan, onu yurt kılar
Bizi ayrılıp, bölünmek yaktı.
Ben de hasretim, gezdiğimiz ovaya
Gündüz güneşe, gece gümüş nurlu aya
Bizi ipek kundaklara sarmalayıp
Bağrında büyüten anamız Altay'a.
Ulu bütünden ayrılıp uzağa düştük
Tarih kazanında yıllarca piştik
Dağılıp yılmadık, yağın oklardan
Yiğitlik suyunu biz özünden içtik.
Kudrete hamle eden Türk canı
Ne hasta düştü, ne de tükendi hali
Sönmedi yüreklerdeki ateş
Kurumadı damardaki atalar kanı.
Kardeşim, sen o yanda, ben bu yanda
Kudret doğmaz ayrı ayrı yatanda
Gücü-kuvveti toplamak gerek
Atalardan miras ortak vatanda.

Feyzullah Budak

АЛЫСТАҒЫ БАУЫРЫМА

Алыста ауыр азап шеккен бауырым,
Қуарған бәйшешектей кепкен бауырым,
Қамаған қалың жаудың ортасында
Көл қылып көздің жасын төккен бауырым.
Алдында ауыр қайғы жатқан бауырым,
Өмірі жапа шеккен жаттан бауырым.
Түксиген жүрегі тас жауыз жандар,
Тірідей терің тонап жатқан бауырым.
Апырмай, емес пе еді алтын Алтай -
Анамыз бізді тапқан асау тайдай!
Бауырында жүрмеп пе едік салып ойнақ,
Жүзіміз емес пе еді жарқын айдай!
Алалы алтын сақа атыспап па ек,
Тебісіп бір төсекте жатыспап па ек.
Алтайдай анамыздың ақ сүтінен
Бірге еміп, бірге дәмін татыспап па ек.
Тұрмап па еді, біз үшін мөлдір бұлақ
Сылдырап, сылқ-сылқ күліп, таудан құлап.
Даяр боп ұшқан құстай соққан құйын,
Тілеген бір-бір тұлпар бейне пырақ!
Алтайдың алтын Күні еркелетіп,
Келгенде жолбарыс боп, жаңа ержетіп,
Ақ теңіз, Қара теңіз ар жағына,
Бауырым, мені тастап қалдың кетіп.
Мен қалдым - жас балапан қанат қақпай,
Ұшам деп ұмтылсам да дамыл таппай.
Жөн сілтер, жол көрсетер жан болмады,
Жауыз жау қойсын ба енді мені атпай.
Қорғасын жас жүрекке оғы батты,
Күнәсіз таза қаным судай ақты.
Қансырап, әлім құрып естен тандым,
Қараңғы абақтыға берік жапты.
Көрмеймін кеше жүрген қыр-сайды да,
Күндіз - Күн, түнде - күміс нұрлы Айды да.
Ардақтап, шын жібектей арайға орап
Өсірген алтын анам - Алтайды да.
Апырм-ай, айрылдық па қалың топтан,
Шабылып қайтпайтұғын жауған оқтан.
Түріктің жолбарыстай жүрегінен
Шынымен қорқақ құл боп жаудан бұққан.
Шарқ ұрып, ерікке ұмтылған Түрік жаны,
Шынымен ауырды ма бітіп халі?!
От сөніп жүректегі, құрғады ма
Қайнаған тамырдағы ата қаны?!
Бауырым, сен о жақта, мен бұ жақта,
Қайғыдан қан жұтамыз.
Біздің атқа
Лайық па құл боп тұру?
Кел, кетелік
Алтайға, ата мирас, алтын таққа!

Мағжан Жұмабаев

МАҒЖАННЫҢ ӨЛЕҢІНЕ ТҮРІК АҚЫНЫ ЖАУАБЫ

Алыстан азабымды білген бауырым,
Жұбатып, көздің жасын сүрткен бауырым.
Отырып өзі жаудың ортасында,
Көңілді мұң - зарыма бөлген бауырым.
Тұмшалып қайғы-мұңға қалдым, бауырым,
Қуарып бәйшешектей солдым, бауырым.
Сен дұшпанды бұрыннан білуші едің,
Мен енді соған куә болдым, бауырым.
Анамыз еді-ау ортақ алтын Алтай,
Ол бір тұлпар болғанда, біз бір-бір тай.
Бауырында ойнақ салып біз жүргенде,
Тап бізде жайнамайтын Күн менен Ай.
Алалы алтын сақа атқан едік,
Тебісіп бір төсекте жатқан едік.
Алтайдай анамыздың ақ сүтін де
Бірге еміп, бірге дәмін татқан едік.
Сылдырап біздер үшін бұлақ ақты,
Шатырлап найзағайлар ойнап жатты.
Даяр боп ұшқан құс пен соққан құйын,
Біз мінген аттар - тұлпар, һәм пырақты.
Бір күні бұл дәуреннің соңы жетіп,
Тәңірдің жазуымен сапар шектік.
Ақ теңіз, Қара теңіз ассақтағы,
Жүректі сол Алтайға тастап кеттік.
Білемін ұшам дедің, ұша алмадың,
Дәрменсіз, көкке қанат қаға алмадың.
Жөн сілтеп, жол көрсетер ешкімің жоқ,
Дұшпанның тырнағынан қаша алмадың.
Саған атқан оқ маған өтіп жатты,
Күнәсіз қанымызды төгіп жатты.
Егерде қан төгілсе мына біздің,
Түбімізге бөліну жетіп жатты.
Мен де аңсаймын кешегі қыр-сайды да,
Күндіз - Күн, түнде - күміс нұрлы Айды да.
Бізді жібек құндаққа орап алып,
Бауырында әлпештеген ана - Алтайды да.
Айырылып бір-бірімізден, отқа түстік,
Тарихтың қазанында қайнап пістік.
Тайсалып қайтпайтұғын жауған оқтан
Жігіттік, батырлықтың антын іштік.
Ұмтылған бостандыққа түрік жаны,
Ауырып көрген емес, бітіп қаны.
Жүректің жалын оты сөнген емес,
Соғып тұр тамырында ата қаны.
Бауырым, сен о жақта, мен бұ жақта,
Не таптық шашырағанда шартарапқа?
Барлығын күш-қайраттың жинау керек,
Атадан мирас қалған ұлы Отанда.

Фейзуллах Будақ

KAZAK ALFABESİ

KAZAK ALFABESİ

Harf	Harfin Adı	Telaffuzu	Örnekler
Аа	А	A	Ата (Ata)
Әә	Ә	E	Ән (En)
Бб	Бе	BE	Бала (Bala)
Вв	Ве	VE	Ванна (Vanna)
Гг	Ге	GE	Гүл (Gül)
Ғғ	Ға	ĞA	Ғалым (Galım)
Дд	Де	DE	Доп (Dop)
Ее	Е	YE	Ем (Yem)
Ёё	Йё	YO	Ёлка (Yolka)
Жж	Же	JE	Жас (Jas)
Зз	Зе	ZE	Заман (Zaman)
Ии	И	I	Ине (İne)
Йй	Қысқа и	Kısa İ	Бай (Bay)
Кк	Ка	KA	Кез (Kez)
Ққ	Қа	KHA	Қала (Kala)
Лл	Эл	EL	Лақ (Lak)
Мм	Эм	EM	Мал (Mal)
Нн	Эн	EN	Нан (Nan)
Ңң	Эң	EN (Nazal N)	Аң (An)
Оо	О	O	Одақ (Odak)
Өө	Ө	Ö	Өзен (Özen)
Пп	Пә	PE	Пайда (Payda)
Рр	Рә	RE	Рет (Ret)
Сс	Эс	ES	Сабақ (Sabak)
Тт	Тә	TE	Топ (Top)
Уу	У	U	Буын (Bun)
Ұұ	Ұ	UW	Кұрт (Kuurt)
Үү	Ү	Ü	Үн (Ün)
Фф	Эф	EF	Факт (Fakt)
Хх	Ха	HA (Hırıtlı)	Хат (Hat)
Һһ	Һа	HA (Yumuşak)	Қаһар (Kahar)
Цц	Це	TSE	Цемент (Tsement)
Чч	Че	ÇE	Чек (Çek)
Шш	Ша	ŞA	Шаң (Şan)
Щщ	Ща	ŞÇA	Щётка (Şçyotka)
Ъъ	Айыру белгісі	Ayru Belgisi	Подъезд (Podyezd)
Ыы	Ы	I	Ыдыс (Idıs)
Іі	І	İ	Із (İz)
Ьь	Жінішкелік белгісі	Jinişkelik Belgisi	Роль (Rol)
Ээ	Э	E	Экран (Ekran)
Юю	Йу	YU	Юрист (Yurist)
Яя	Йа	YA	Яғни (Yağni)

**KAZAKÇA
KELİMELEER
VE
ANLAMLABI**

SÖZLÜK / СӨЗДІК

İNSAN/ АДАМ

Kadın: Әйел / Бике

Erkek: Еркек

Genç Erkek: Жас Адам

Kız (Yetişkin): Кыз / Бике

Oğlan: Бала / Ұл бала

Kız (Küçük): Кыз / Кыз Бала

VÜCUDUN BÖLÜMLERİ / ДЕНЕ МҮШЕЛЕРІ

Kafa: Бас

Alın: Мандай

Yüz: Бет

Göz: Көз

Burun: Мұрын

Saç: Шаш

Diş: Тіс

Dudak: Ерін

Kulak: Құлақ

El: Қол

Parmak: Саусак / Бармак

Ayak, Bacak: Табан/ Аяк

AİLE /ОТБАСЫ/ ЖАНҰЯ

Eş (Bayan):Әйел

Eş (Koca): Күйеу

Anne: Ана / Шеше

Baba: Әке

Kız: Қыз

Oğul: Ұл / Бала

Küçük Kız Kardeş: Сіңлі

Büyük Kız Kardeş: Әпке / Апа

Küçük Erkek Kardeş: Аға

Büyük Erkek Kardeş: Іні

Büyükbaba: Ата

Büyükanne: Әже

Erkek torun: Немере

Kız torun: Немере қыз

EV, DAİRE, ODA, MOBİLYA, EV EŞYALARI /

УЙ, ПӘТЕР, БӨЛМЕ, ЖИҒАЗ, УЙ МҮЛІКТЕРІ

Ev: Уй

Kat, Daire: Пәтер

Balkon: Қылқима, Балкон

Salon, Koridor: Коридор, Дәліз

Çalışma odası: Кабинет

Lavabo / Tuvalet: Әжетхана \ даретхана

Banyo: Ванна

Mutfak: Ас Бөлмесі

Yemekhane: Асхана

Yatak odası: Жатаржай

ELBİSELER / КИИМ

Palto: Пальто

Yağmurluk: Плащ

Takım Elbise: Костюм

Ceket: Пенжак

Gömlek: Көйлек \ Жейде

Etek: Юбка

Bluz:Блузка

Tayt, Külotlu çorap: Калготкалар

Pantolon: Шалбар

Şapka: Кепка, Бөрік

Şapka: Қалпак

Eldiven:Колғап

Diz boyu çorap:Гольф

Çorap: Носки

Kravat: Галстук

Sandalet:Жеңіл Аяк-киім

Bot: Бәтеңке

Terlik: Тәпішке

Patik: Етіктер

Ayakkabı:Туфли

Spor Ayakkabısı: Кеди

ҮЕМЕК / ТАМАҚ

Tuz: Тұз

Et: Ет

Tere Yağı: Май

Ayran: Айран

Süt: Сүт

Meuve Suyu: Сок \ Шырын

Sosis: Шұжық

Peynir: Ірімшік

Yumurta: Жұмырта

Balık: Балық

Patates: Картоп

Soğan: Пияз

Salatalık: Қияр

Havuç: Себіз

Pancar: Қызылша

Domates:Кызан \ Помидор

Lahana: Қырыққабат \ Капуста

Portakal: Апельсин

Elma: Алма

Üzüm: Жүзім

Tatlı: Кәмпит

Küçük kek: Бәліш

Çay: Шай

(Çay) Şeker:Қант

Kahve: Кофе

Pasta: Торт

Çörek: Бөлке

Somun Ekmek:Батон

OKUMA VE YAZMA / ОҚУ ЖЕНЕ ЖАЗУ

Kitap: Кітап

Gazete: Газет

Ders Kitabı: Оқулық

Dergi: Журнал

Sözlük: Сөздік

Mektup: Хат

Kâğıt: Кағаз

Zarf: Конверт

Tükenmez Kalem: Қалам\Қаламсап

Kurşun Kalem: Қарындаш

Pul: Марка\ Хаттаңба

Kartpostal: Ашық хат

Telgraf: Жеделхат

ŞEHİR / ҚАЛА

Sokak: Қөше

Ev: Үй

Bina: Ғимарат

Meydan: Алан

Restoran: Мейрамхана

Kafe: Кафе

Otel: Қонақ Үй

Sinema: Кинотеатр

Müze: Мұражай

Tiyatro: Театр

Sirk: Цирк

Üniversite: Университет

Enstitü: Институт

Okul: Мектеп

Mağaza, dükkân: Дүкен

Kiosk: Киоск

Postane: Пошта

Stadyum: Стадион

Pazar: Базар

Köprü: Көпір

Park: Парк

Fabrika: Зауыт, фабрика

ŞEHİR ULAŞIMI / ҚАЛАЛЫҚ КӨЛІК

Tramvay: Трамвай

Metro: Метро

Trolleybüs: Троллейбус

Otobüs: Автобус

Taksi: Такси

Araba: Машина

SPOR / Спорт

Hokey: Хоккей

Futbol: Футбол

Tenis: Теннис

Voleybol: Волейбол

DOĞA, EVCİL HAYVANLAR / ТАБИҒАТ, УЙ ЖАНУАРЛАРЫ

Güneş: Күн

Ay: Ай

Gökyüzü: Аспан

Köy: Ауыл

Meşve Bahçesi: Бак, Саябак

Orman: Орман

Tarla: Дала, Егістік

Nehir: Өзен

Ağaç: Ағаш

Çiçek: Гүл

Kuş: Күс

Kedi: Мысык

Köpek: Ит, төбет

İnek: Сыйр

At: От, Жылқы

Tavuk: Тауық

ZAMAN/ УАҚЫТ

Sabah: Таң

Gün: Күн

Akşam: Кеш

Akşam: Түн

Kış: Қыс

İlkbahar: Көктем, Жазғытұры

Yaz: Жаз

Sonbahar: Күз

Haftanın günleri: Апта Күндері

Pazartesi: Дүйсенбі

Salı: Сейсенбі

Çarşamba: Сәрсенбі

Perşembe: Бейсенбі

Cuma: Жұма

Cumartesi: Сенбі

Pazar: Жексенбі

Aylar: Айлар

Ocak: Қаңтар

Şubat: Ақпан

Mart: Наурыз

Nisan: Сәуір \ Көкек

Mayıs: Мамыр

Haziran: Маусым

Temmuz: Шілде

Ağustos: Тамыз

Eylül: Қыркүйек

Ekim: Қазан

Kasım: Қараша

Aralık: Желтоқсан

-Soyadınız ne? Сіздің аты жеңіңіз?

-Асылбеков Дәурен Ермекұлы.

KAZAKÇA BASIT METİNLER

BASİT METİNLER

METİN İÇİN HAZIRLIK

Танысу: Tanışmak

Орыс: Rus

Қазақ: Kazak

Инженер: Mühendis

Дерігер: Doktor

Студент: Öğrenci

Биолог: Biyolog

Әлі: Hala

Оқушы: Öğrenci (İlkokul, lise)

Барлық, Күллі, Түгел, Бәрі, Бүкіл: Tüm, bütün

Қонақ: Misafir

Америка: Amerika

Американ: Amerikan

Дос: Dost, Arkadaş

Да: Ayrıca, Hem de

Ат\Есім: Ad, İsim

Әкесінің аты: Baba adı (Rusya ve Bağımsız Devletler Topluluğu çevresinde kullanılır)

Фамилия: Soyadı

Кімдікі\Кімнің: Kimin?

Санаторий, Денсаулық Орталығы: Revir, Sağlık Merkezi

Өлең: Şarkı

Оларда...бар: Onlarda var.

Бізде (оларда) қонақбар: Bizde (Onlarda) misafir var.

МЕТІН/МӘТІН

ТАНЫСУ/ТАНИҒМАҚ

-Танысыңыз: бұл орыс жанұясы. Бұл Дәурен Ермекұлы, ал бұл Әйгерім Маратқызы, оның әйелі. Дәурен Ермекұлы инженер, ал Әйгерім Маратқызы дәрігер.

-Олардың балалары бар: Ұл баласы Арман және қызы Майра. Арман, ол студент биолог. Майра әлі оқушы.

-Уйде қазір барлық отбасы. Бүгін оларда қонақ, Джон, американ студенті. Ол да биолог.

ДИЯЛОГ/ДИАЛОГ

Арман: Анам, Бүгін бізде қонақ.

Әйгерім Маратқызы: Кім?

Арман: Менің досым Джон, біздің студент.

(Есікке шалып жатыр)

Арман: Бұл ол. (Есікті ашып жатыр.)

Джон: Сәлеметсіз бе?

Арман: Сәлем!

Дәурен Маратқызы: Қайырлы күн!

Әйгерім Маратқызы: Қайырлы күн!

Арман: Танысып кетіңіз: Менің досым Джон, менің шешем.

Әйгерім Маратқызы: Әйгерім Маратқызы.

Джон: Өте қуаныштымын, Джон.

Арман: Бұл Майра, менің қарындасым.

Майра: Майра.

Джон: Танысқанымызға қуаныштымын, Джон.

DIYALOG/ДИАЛОГ

-Атыңыз қалай?

-Арман.

-Сіз студентсіз бе?

-Иә, студентпин.

-Бұл сіздің қарындасыңыз ба?

-Иә.

-Оның аты қалай?

-Майра.

-Ол студент.

-Ол қазақ па?

-Жоқ, ол американдық.

KAZAKÇA DİL BİLGİSİ

DİL BİLGİSİ/ ГРАММАТИКА

İSİM/ ЗАТ ЕСІМ

БҰЛ КІМ? Bu Kim?	БҰЛ НЕ? Bu Ne?
БҰЛ АРМАН. Bu Arman'dır. БҰЛ СТУДЕНТ. Bu öğrencidir.	БҰЛ ҮЙ. Bu evdir. БҰЛ КИТАП. Bu kitaptır.

“**Кім?**” sorusu sadece insanlar için kullanılmaktadır. “**Не?**” sorusu ise nesnelere ve hayvanlar için kullanılmaktadır.

Қазақ тілінде “**кім?**” сұрауы тек қана адамға қойылады, ал “**не?**” сұрауы қалған жанды да жансыз зат есімдерге қойыла береді.

АЛЫСТЫРМАЛАР/ ЖАТТЫҒУЛАР

I. **БҰЛ КІМ?** veya **БҰЛ НЕ?** sorularını sorunuz. Resimde ne gördüğünüze yönelik soruyu cevaplayınız.

Өрнек:

*Бұл не? Бұл ана.

*Бұл кім? Бұл теледидар.

TÜRLERİ/ TÜRLEPI		MYCALDAP / ÖRNEKLER
Мағнасына қарай	1.Genel Жалпы	Бала: Çocuk, адам: İnsan, дала: Bozkır
	2.Özel Жалқы	Арман: Arman, Рим: Roma, Қазақстан: Kazakistan
Тұлғасына қарай	1.Basit Негізгі	Ел: Ülke, Жер: Yeryüzü, Су: Su, Қала: Şehir
	2.Türemiş Туынды Сөз тудырушы жұрнақтар арқылы: Шы, ші, ім, ым; Лык, лік, дык, дік; Тык, тік, ша, ше.	Ән+ші: Şarkıcı Кой+шы: Çorap Біл:im: Bilgi Бала+лық:Çocukluk Жаман+дық: Zarar Аш+тық: Açlık Кітап+ша: Kitarçık Кеуде+ше: Mont
	Күрделі	
	а) Біріккен	Кол+Жазба=Колжазба El+Yazma=Elyazması Бел+бау=Белбау Bel+bağlama=kemer
	б) Қосарлы	Ата ана
	с) Тіркесті	Ауыл+шаруашылығы= Ауылшаруашылығы Köy+çiftlik=Tarım Аяқ+киім= Аяккиім Ayak+giyme=Ayakkabı Сиыр+еті= Сиыреті Sığır+et=Sığıreti
д) Қысқартылған	БАҚ = Бұқаралық ақпарат құралдары (Medya) Пединститут = Pedagoji Enstitüsü (PedEnstitüt Şeklinde Kısaltılmıştır.) СМ, КГ, КМ	

Türemiş İsimler / Туынды зат есімдер

Sonekler Журнақтар	Örnekler Мысалдар
1.-Шы,-ші ekleri ile aktiviteyi gerçekleştiren isimler oluşturulmaktadır.	Жазу (Yazmak)-жазу+шы=Yazar Етік (Bot)-етік+ші=Ayakkabıcı Балық (Balık)-балық+шы=Balıkçı
2.-Лык,-лік, -дык, -дік, -тык, -тік ekleri ile durum, karakter ifade eden isimler oluşturulmaktadır.	Бала (Çocuk)-Бала+лық=Çocukluk Дос(Dost)-дос+тық=Dostluk Қоғам(Toplum)-қоғам+дық=Sosyal Биік (Yüksek)-би+тік=Yükseklik Жеңіл (Kolay)-жеңіл+дік=Kolaylık
3.-Лас, -лес, -дас, -дес, -тас, -тес ekleri ile aynı iş ya da etkinliğe katılan kişileri ifade eden isimler oluşturulmaktadır.	Жер (Yer)-жер+лес=Yurttaş Класс(Sınıf)- класс+тас=Sınıftaş Ат (Ad) - ат+тас=Adaş

Çoğul Sonlar / Көптік Жалғау

Сөздің Соңғы Дыбысы Kelimenin bitiş sesi	Көптік Жалғаулы Çoğul sonlar	Мысалдар Örnekler
1. Ünlü harfle veya -P,-y,-й harfleri ile biten kelimeler.	-Лар -Лер	Оқушы+лар(Öğrenciler) Тау+лар(Dağlar) Көше+лер (Sokaklar) Үй+лер (Evler) Дәпте+лер (Defterler)
2. -з,-ж,-л,-м,-н,-ң harfleri ile biten kelimeler	-Дар -Дер	Қаз+дар (Kazlar) Дренаж+дар (Drenajlar) Өзен+дер (Nehirler) Қайын+дар (Çamlar) Көл+дер (Göller) Кілем+дер (Kilimler)
3. -п, -ф, -к, -қ, -т, -с, -ш, -щ, -х, -ц, -ч harfleri ile biten kelimeler	-Тар -Тер	Қонақ +тар (Ziyaretçiler) Жолдас +тар (Yoldaşlar) Ат +тар (Atlar) Мектеп +тер (Okullar) Көйлек +тер (Elbiseler)

ALİŞTIRMALAR-ЖАТТЫҒУЛАР**1-Ашағидәки келімелерин қоғуларын язınız ве Түркқеҗе җевириниз.****Өрнек:** «Айна»-«Айналар» - «Ауна»-«Ауналар»

Текіл Казакқа	Текіл Түркқе	Казакқа Қоғулу	Түркқеси
Адам	İnsan		
Әже	Büyükanne		
Тақта	Tahta		
Ағаш	Ağaç		
Дептер	Defter		
Қаз	Kaz		
Сабақ	Ders		
Колхоз	Kolhoz		
Педагог	Pedagog		
Бет	Sayfa		
Балға	Çekiç		
Қарындаш	Kalem		
Кітап	Kitap		
Қалам	Tükenmez Kalem		
Етікші	Ayakkabıcı		
Сауншы	Sütçü		
Су	Su		
Оқулық	Ders kitabı		
Жолдас	Yoldaş		
Тәрелке	Tabak		
Дос	Dost		
Кереует	Yatak		
Мұғалім	Öğretmen		
Орамал	Havlu		
Қазак	Kazak		
Әйел	Kadın		
Институт	Enstitü		
Кісі	Kişi		
Тіл	Dil		
Әке	Baba		
Бірінші	Birinci		
Терезе	Pencere		
Білезік	Bilezik		
Пакет	Paket		
Экипаж	Ekip		
Аң	Hayvan		
Өн	Şarkı		
Сен	Sen		
Мінез	Karakter		
Піл	Fil		
Ана	Anne		

2. Aşağıdaki isimlerin çoğul halini yazınız.

a) - Сен қағаздар ал.

- Мынау тәрелкелер.

b) - Мынау қаламдар емес, қарандаштар.

- Әсет, мен дәптерлер ал, маған бер.

c) - Осында аналар жене әкелер бар.

- Егеулер қайда?

d) - Егеулер осында.

- Апалар қандай адамдар?

e) - Апалар жақсы адамдар.

- Мынау жас адамдар емес, егде адамдар.

f) - Мә, балгалар ал.

- Рақмет.

3. Metni okuyunuz ve Türkçeye çeviriniz.

Мынау - Қарлығаш. Ол жақсы адам. Қарлығаш осында. Анау - Әсет. Ол - оқушы.

- Қарлығаш, кітаптар қайда?

- Кітаптар, оқулықтар, қағаздар, дәптерлер әне, анда жатыр.

- Қаламдар және қарындаштар міне, мында жатыр.

- Маған жақсы кітап бер.

- Қара, мына кітап жаман емес, жақсвы. Мә, ал.

Bilinmeyen Kelimeler:

Қарлығаш: Bir kızın adı.

Оқушы: Öğrenci

Кітап: Kitap

Оқулық: Ders kitabı

Қағаз: Kağıt

Әне: Orada

Анда: Orada

Қарындаш:

Міне: Burada

Мында: Burada

Маған: Bana

İYELİK ZAMİRLERİ /ЕСІМДІКТЕРДІҢ ТӘУЕЛДЕНУІ

KİŞİ	Kişi Zamirleri Жіктеу Есімдіктері	İyelik Zamirleri Есімдіктердің Тәуелденуі
	TEKİL ZAMİRLER	
BEN	Мен	Менің Benim
SEN	Сен	Сенің Senin
O	Сіз	Оның Onun
	ÇOĞUL ZAMİRLER	
BİZ	Біз	Біздің Bizim
SİZ	Сендер Сіздер	Сіздің Sizin
ONLAR	Олар	Олардың Onların

1. **Сіздің, сіз** zamirleri (**Sizin, siz**) nezaket ifadesi olarak kullanılmaktadır.
2. **Сіздер, сіздердің** ifadesi (**Sizler, Sizlerin**) nezaket ifadesinin çoğuludur.
3. **Ол** ve **онын** zamirleri bütün cinsiyetler (eril, dişil, nötr) için kullanılmaktadır.

Zamirlerin İyelik Durumları / Зат Есімнің Тәуелденуі

Kelimenin Bitiş Sesi	İyelik Eki	Kişi	Örnekler
Tekil Zamirler			
Ünlü Ses Дауысты	-м	Ben	Менің ағам Benim ağabeyim Менің әкем Benim babam
	-ң -ңыз -ңіз	Sen	Сенің ағаң Senin ağabeyin Сіздің ағаңыз Sizin Ağabeyiniz Сенің әкең Senin baban Сіздің әкеңіз Sizin babanız
	-сы -сі	O	Оның ағасы Onun ağabeyi Оның әкесі Onun babası
Ünsüz Ses Дауыссыз	-ым -ім	Ben	Менің қаламым Benim kalemim Менің дәптерім Benim defterim
	-ың -ің -ыңыз -іңіз	Sen	Сенің қаламның Senin kalemin Сіздің қаламыңыз Sizin kaleminiz Сенің дәптерің Senin defterin Сіздің дәптеріңіз Sizin defteriniz
	-ы -і	O	Олардың қаламы Onların kalemi Олардың дәптері Onların defteri

Kelimenin Bitiş Sesi	İyelik Eki	Kişi	Örnekler
Çoğul Zamirler			
Ünlü Ses Дауысты	-мыз -міз	Biz	Біздің ағамыз Bizim ağabeyimiz Біздің әкеміз Bizim babamız
	-ың -ің -ыңыз -іңіз	Siz	Сендердің ағаларың Sizin ağabeyiniz Сіздердің ағаларыңыз Sizin Ağabeyiniz Сендердің әкелерің Sizin babanız Сіздердің әкелеріңіз Sizin babanız
	-сы -сі	Onlar	Олардың ағасы Onun ağabeyi Олардың әкесі Onun babası
Ünsüz Ses Дауыссыз	-ымыз -іміз	Biz	Біздің қаламымыз Bizim kalemimiz Біздің дәптеріміз Bizim defterimiz
	-ың -ің -ыңыз -іңіз	Siz	Сендердің қаламдарың Sizin kaleminiz Сіздердің қаламдарыңыз Sizin kaleminiz Сендердің дәптерлерің Sizin defteriniz Сіздердің дәптерлеріңіз Sizin defteriniz
	-ы -і	Onlar	Олардың қаламы Onların kalemi Олардың дәптері Onların defteri

ALİŞTIRMALAR / ЖАТТЫҒУЛАР

1. İyelik zamirlerindeki deęişimlere işaret ederek cümleleri okuyunuz ve cümleleri Türkçeye çeviriniz.

- Бұл кімнің журналы?
- Бұл менің журналым.
- Бұл сенің журналың.
- Бұл сіздің журналыңыз.
- Бұл оның журналы.
- Бұл біздің журналымыз.
- Бұл сендердің журналдарың.
- Бұл сіздердің журналдарыңыз.
- Бұл олардың журналы.
- Бұл кімнің газетасы?
- Бұл менің газетам.
- Бұл сенің газетаң.
- Бұл сіздің газетаныз.
- Бұл оның газетасы.
- Бұл біздің газетамыз.
- Бұл сендердің газеталарың.
- Бұл сіздердің газеталарыңыз.
- Бұл олардың газетасы.
- Бұл кімнің хаты?
- Бұл менің хатым.
- Бұл сенің хатың.
- Бұл сіздің хатыңыз.
- Бұл оның хаты.
- Бұл біздің хатымыз.
- Бұл сендердің хатыларың.
- Бұл сіздердің хатыларыңыз.

- Бұл олардың хаты.

2. (a) Cümleleri okuyunuz ve «кімнің?» sorusunu sorunuz.

Örnek: Бұл менің досым. Бұл кімнің досы?

-Бұл менің жанұям. Бұл менің ағам, ал менің әпкем.

-Бұл оның үстелі. Бұл оның оқулығы, оның кітабы және оның қаламы.

- Бұл оның пальтосы. Ал бұл оның костюмі және оның көйлегі.

-Бұл біздің үйіміз. Бұл біздің пәтеріміз, бұл біздің тереземіз.

(b) Soruları «менің, оның, біздің» iyelik zamirlerini kullanarak cevaplayınız.

Örnek: Бұл кімнің костюмі? Бұл менің костюмім.

-Бұл кімнің шабаданы? Бұл кімнің орамалы? Бұл кімнің көйлегі?

-Бұл кімнің портфелі? Бұл кімнің қаламы? Бұл кімнің заты?

-Бұл кімнің мектебі? Бұл кімнің үйірмесі? Бұл кімнің стадионы?

3. Diyalogları tamamlayınız.

a).....? Менің атым Арман.

-.....? Мен студентпін.

b).....? Иә, бұл менің қарындасым.

-.....? Оның аты Майра.

-.....? Ол оқушы.

c).....? Бұл менің анам.

-.....? Ол дәрігер.

4.Cümleleri okuyunuz ve Türkçeye çeviriniz.

- a)Бұл зауыт. Бұл зауыт па?
Бұл мектеп. Бұл мектеп пе?
Бұл институт. Бұл институт па?
- b)Бұл оның ұлы. Бұл оның ұлы ма?
Бұл оның кызы. Бұл оның кызы ма?
Бұл оның досы. Бұл оның досы ма?

5.Soru ve cevabı okuyarak dilimize çeviriniz.

- a)-Оның ағасы кім? Ол инженер.
-Оның қарындасы кім? Ол дәрігер.

- b)-Ол студент пе? Иә, студент.

- c)-Бұл кімнің галстугі?Бұл оның галстугі.
-Бұл кімнің кофтасы? Бұл оның кофтасы.
-Бұл кімнің көйлегі? Бұл оның көйлегі.

- d)-Бұл сіздің қолшатырыңыз ба? Иә, менікі.
-Бұл сіздің бас киіміңіз бе? Жок, менікі емес.
-Бұл сіздің орамалыңыз ба? Иә, менікі.

6. (a) Arkadaşınız sizi ilk kez ziyaret ediyor. Onu ailenizin üyelerine tanıtınız. Aileniz, baba, anne, kız kardeş, erkek kardeş, eşiniz ve oğlunuzdan oluşmaktadır.

Örnek: Танысыңыз! Бұл менің досым Джон, ал бұл менің анам.

Өте қуаныштымын. Әйгерім Маратқызы.

Танысқанымызға қуаныштымын. Джон.

.....
.....
.....
.....
.....

(b) Aile üyeleriniz hakkında konuşunuz.

Örnek: Бұл менің шешем. Оның аты Әйгерім Маратқызы, ол дәрігер.

.....
.....
.....
.....
.....

7. Aşağıdaki cümleleri Kazakçaya çeviriniz.

a) -Senin adın nedir?

-Bilal.

-Sen öğrenci misin?

-Evet, öğrenciyim.

b) –Arkadaşın ne?

-O bir mühendis.

-Kazak mı?

-Evet, o Kazak.

c) -Merhaba Muhammet.

-Merhaba Turgut. Lütfen arkadaşım Turgut ile tanışın. Bu benim kız kardeşim Zühre.

-Tanıştığımıza memnun oldum. Benim adım Zühre.

-Ben de tanıştığımıza memnun oldum. Benim adım Turgut.

.....
.....
.....
.....

1. Metne göre soruları cevaplayınız.

a. Бұл Деурен Ермекұлы. Ол кім?

b. Бұл Әйгерім Маратқызы. Ол кім?

c. Бұл Зүхре. Ол кім?

d. Бұл Мухаммет. Ол кім?

e. Бұл Тургут. Ол кім?

2. Kendiniz hakkında konuşunuz.

Сіздің атыңыз қалай? Сіз кімсіз? Сіздің ата анаң (әке мен шеше) кім?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ЗАТ ЕСІМНІҢ СЕПТЕЛУІ / İSMİN HALLERİ

Haller Септіктер	Sorular Сұрақтар	Örnekler Мысалдар
Yalın Hal Атау Септік	Kim? Кім? Ne? Не?	Erkek çocuk Бала Ev Үй
-İn Hali Ілік Септік	Kimin? Кімнің? Neyin? Ненің? Kimin? Қай?	Erkek çocuğun Баланың Evin Үйдің
-E Hali Барыс Септік	Kime? Кімге? Neye? Неге? Nereye? Қайда?	Erkek çocuğa Балаға Eve Үйге
-İ Hali Табыс Септік	Kimi? Кімді? Neyi? Нені?	Erkek çocuğu Баланы Evi Үйді
-De Hali Жатыс Септік	Kimde? Кімде? Nede? Неде? Nere? Қайда?	Erkek çocukta Балада Evde Үйде
-Den Hali Шығыс Септік	Kimden? Кімнен? Neden? Неден? Nereden? Қайдан? Ne zamandan? Қашаннан?	Erkek çocuktan Баладан Evden Үйден
-İle Hali Көмектес Септік	Kimle? Кіммен? Neyle? Немен? Nasıl? Қалай?	Erkek çocukla Баламен Evle Үймен

İSMİN HALLERİ EKLERİ СЕПТІК ЖАЛҒАУЛАРЫ

HALLER Септіктер	Kelimenin Son Eki Сөздің соңғы дыбысы	Hallerin Bitişleri Септік жалғаулары	Örnekler Мысалдар
-Den Hali Атау Септік			
-İn Hali Ілік септік	М, н, ң	Ның Нің	Әлия -нің Алма -ның Адам -ның Өзен -нің Қайын -ның
	З, ж, р, л, й, у	дың дің	Қыз -дың Экипаж -дың Көмір -дің Үй -дің Тау дың
	П, ф, к, қ, т, с, ш, щ, Х, ц, ч, б, в, г, д	Тың Тің	Күрек тің Сабақ тың Педагог тың Араб тың
-E Hali Барыс Септік	Р, л, й, у, м, н, ң, з, ж	Ға Ғе	Сара ға Қыз ға Гараж ға Үй ге
	П, ф, е, к, қ, т, с, ш, щ, х, ц, ч, б, в, г, д	Қа Қе	Сабақ қа Погреб ке Жүрек ке
	1. ve 2. kişi iyelik hali	А	Отаным а

	ekleri	Е	Елім е
	3. кіші iyelik hali ekleri	На Не	Апасы на Әкесі не
-І Hali Табыс Септік	Р, л, й, у, м, н, ң, з, ж	Ны ні	Қала ны Көше ні
	Р, л, й, м, ң, з, ж	Ды ді	Қағаз ды Көл ді
	П, ф, к, қ, т, с, ш, щ, Х, ц, ч, б, в, г, д	Ты ті	Кітап ты Өшіргіш ті Педагог ты
	3. кіші iyelik hali ekleri	Н	Қалам ын Дәптер ің
-De Hali Жатыс Септік	Р, л, й, у, м, н, ң, з, ж	Да де	Қала да Қыз да Дүкен де Гараж да
	П, ф, к, қ, т, с, ш, щ, Х, ц, ч, б, в, г, д	Та те	Қап та Погреб те Мектеп те
	3. кіші iyelik hali ekleri	Нда Нде	Ағасы нда Үйі нде
-Den Hali Шығыс Септік	3, ж, р, л, й, у	Дан Ден	Қала дан Темір ден Егеу ден Теңіз ден
	3. кіші iyelik hali ekleri	Нан Нен	Адам нан Орман нан Өлең нен
	П, ф, к, қ, т, с, ш, щ, Х, ц, ч, б, в, г, д	Тан Тен	Ағаш тан Клуб тан Мектеп тен
-Іе Hali Көмектес Септік	Р, л, й, у, м, н, ң	мен	Кәрім мен Балға мен Жол мен
	3, ж	бен	Көз бен Қағаз бен
	П, ф, к, қ, т, с, ш, щ, Х, ц, ч, б, в, г, д	Пен	Қасық пен Сүт пен Педагог пен

ЖАЙ СЕПТЕУ

HALLER Септіктер	SORULAR Сұрақтар	TEKİL FORM Жекеше түрі		ÇOĞUL FORM Көпше түрі	
-Den Hali Атау Септік	Кім? Не? Kim? Ne?	қыз	шеге	қыздар	Шегелер
-İn Hali Ілік септік	Кімнің? Kimin? Ненің? Neyin? Қай? Kimin?	қыздың	шешенің	қыздардың	Шегелердің
-E Hali Барыс Септік	Кімге? Kime? Неге? Neye? Қайда? Nereye?	қызға	шешеге	қыздарда	шегелерде
-İ Hali Табыс Септік	Кімді? Kimi? Нені? Neyi?	Қызды	шегені	қыздарды	шегелерді
-De Hali Жатыс Септік	Кімде? Kimde? Неде? Nede? Қайда? Nerede?	Қызда	шегеде	қыздарды	Шегелерде
-Den Hali Шығыс Септік	Кімнен? Kimden? Неден? Neden? Қайдан? Nereden? Қашаннан? Ne zamandan?	қыздан	шегеден	Қыздардан	Шегелерден
-İle Hali Көмектес Септік	Кіммен? Kimle? Немен? Neyle?	қызбен	шегемен	қыздармен	шегелермен

İYELİK HALLERİ / ТӘУЕЛДІ СЕПТЕУ

HALLER Септіктер	SORULAR Сұрақтар	ÖRNEKLER МЫСАЛДАР		
		1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi
-Den Hali Атау Септік	Кім? Kim?	Атам Інім	Атаң Атаңыз Інің Ініңіз	Атасы Інісі
-Іn Hali Ілік септік	Кімнің? Kimin?	Атамның Інімнің	Атаңның Атаңыздың Ініңіздің Ініңізді	Атасының Інісінің
-E Hali Барыс Септік	Кімге? Kime?	Атама ініме	Атаңды Атаңызды Ініңді Ініңде Ініңізді	Атасына Інісіне
-І Hali Табыс Септік	Кімді? Kimi?	Атамды Інімді	Атаңды Атаңызды Ініңізді Ініңді	Атасын Інісін
-De Hali Жатыс Септік	Кімде? Kimde?	Атамда Інімде	Атаңда Атаңызда Ініңде ініңізде	Атасында Інісінде
-Den Hali Шығыс Септік	Кімнен? Kimden?	Атамнан інімнен	Атаңнан Атаңыздан Ініңізден ініңнен	Атасынан Інісінен ы
-İle Hali Көмектес Септік	Кіммен? Kimle?	Атаммен Ініммен	Атаңмен Атаңызбен Ініңмен Ініңізбен	Атасымен Інісімен

ЖІКТІК ЖАЛҒАУ / KİŞİ EKLERİ

Kelimenin Son Eki Сөздің соңғы дыбысы	Tekil Form Жекеше түрі		Çoğul Form Көпше түрі	
	Жалғаулар EKLER	мысалдар ÖRNEKLER	Жалғаулар EKLER	мысалдар ÖRNEKLER
1. Kişi / BEN				
Р,л,й	Мын Мін	Мен оқушы мын Мен дәрігер мін	Сыз міз	Біз оқушы мыз Біз дәрігер міз
З,ж	Бын Бін	Мен жалғыз бын	Быз біз	Біз жалғыз быз Біз егіз біз
П,ф,к,к,т,с	Пын Пін	Мен студент пін Мен биолог пын	Пыз Піз	Біз студент піз Біз биолог пыз
2. Kişi				
	Сын Сыз Сің Сіз	Сен ұшқыш сың Сіз ұшқыш сыз Сен әнші сің Сіз әншісіз	Сындар Сыздар Сіндер Сіздер	Сендер ұшқыш сындар Сіздер ұшқыш сыздар Сендер әнші сіндер Сіздер енші сіздер
3. Kişi kişisel eke sahip değildir.				

ALİŞTIRMALAR /

1. “Мын, Мін, Мыз, Міз” eklerini ekleyiniz.

Мен мұғалім....

Біз дәрігер....

Біз күшті.....

Мен жаман....

Біз оқушы....

Мен инженер...

2. “Бын, Бін, Быз, Біз”eklerini ekleyiniz.

Біз егіз....

(Bizikiziz.)

Біз сегіз...

(Bizsekizkişiyiz.)

Мен сарбаз...

(Bensavaşçıyım.)

Біз бәз...

(Bizmutluyuz.)

Біз тоғыз...

(Bizdokuzkişiyiz.)

3. “Пын, Пін, Пыз, Піз” eklerini ekleyiniz.

Ben jeoloğum. Мен геолог...

Biz genciz.

Біз жас...

Biz erkeğiz.

Біз жігіт...

Ben başkanım.

Мен бастық...

Ben delegeyim. Мен делегат...

Biz askeriz.

Біз солдат...

Ben misafirim.

Мен қонақ...

OLUMSUZLUK HALİ /БОЛЫМСЫЗ ТҮРІ

Kişi	Tekil	Çoğul
Ben, Biz	Мен балықшы емес пін	Біз балықшы емес піз
Sen, Siz	Сен балықшы емес сін Сіз балықшы емес сіз	Сендер балықшы емес сіндер Сіздер балықшы емес сіздер
O, Onlar	Ол балықшы емес	Олар балықшы емес

KELİMELER

Ат	Ad, isim	Оқушы	Öğrenci
Фамилия	Soyisim	Мектеп	Okul
Жас	Yaş	Тәмамдап қалу	Bitirmek
Отбасы	Aile	Тарих факультеті	Tarih Fakültesi
Шеше	Anne	Өте	Çok
Әке	Baba	Тату	Birleşik
Іні	Küçük erkek kardeş	Тұру	Yaşamak
Бар болу	Sahip olmak	Жақсы көру	Sevmek
Бухгалтер	Muhasebeci	Жене	Ve
Қызмет ету	Çalışmak	Кұрметтеу	Değer vermek
Мамандық	Meslek	Көп	Çok
Бойынша	Boyunca	Дос	Dost, arkadaş
Темір ұста	Tesisatçı	Ұй	Ev
Сынып	Sınıf	Қашанда	Daima
Менің атым	Benim adım.....	Думанғатолы	Gürültülü
Мен... жастамын	Ben yaşındayım	Мен... келеді	Ben istiyorum.

KAZAKÇA
FİLLERDE
ZAMANLAR
VE
ÇEKİMLERİ

FİİLİN ŞİMDİKİ ZAMANI¹

(Нақ осы шақ)

Bu zaman, içinde bulunulan anda yapılan, süregelen faaliyetleri ifade etmektedir. İki basit ve karmaşık olmak üzere iki şekilde incelenmektedir.

1) Basit şekil, isminden anlaşılacağı üzere basit bir yapıya sahiptir. **Тұру** (durmak), **жүру** (gitmek), **отыру** (oturmak), **жату** (yatmak) olmak üzere 4 adet fiilin yardımı ile şekillenmektedir.

“**Жату**” fiili şimdiki zamanda “**y**” ekinin atılması ile “**жатыр**” halini alır.

Basit şeklin genel şeması aşağıdaki gibidir:

1	Мен Біз		МЫН / МІН МЫЗ / МІЗ
2	Сен Сендер Сіз Сіздер	тұр, жүр, отыр, жатыр +	СЫҢ / СІҢ СЫҢДАР / СІҢДЕР СЫЗ / СІЗ СЫЗДАР / СІЗДЕР
3	Ол, Олар		–

Bu tabloda birinci kişi olan Ben ve Biz (**Мен, Біз**) zamirlerinde fiillerin sonları "**бын/бін, пын/пін**" ve "**быз/біз, пыз/піз**" ile bitmediğine dikkat ediniz. Aynı şekilde, bu dört fiil (**тұр, жүр, отыр, жатыр**)“**p**” harfi ile bitmektedir. Bu harften sonra ise “ **мын/мін, мыз/міз**” eklerinde bir tanesi gelmektedir.

Örnekler:

Мен әдемі сарайда тұрмын. – Ben güzel sarayda duruyorum.

Мен жүрмін. – Ben gidiyorum.

Біз әуежайда отырмыз. – Biz havaalanında oturuyoruz.

Біз далада жүрміз. – Biz sokakta gidiyoruz.

Сен кітапханада тұрсың. – Sen kütüphanede duruyorsun.

Сен саябақта жүрсің. – Sen parkta gidiyorsun.

Сендер далада тұрсыңдар. – Siz sokakta duruyorsunuz.

Сендер далада жүрсіңдер. – Siz sokakta gidiyorsunuz.

Сіз мұғалімде отырсыз. – Siz öğretmenin yanında oturuyorsunuz.

Сіз қайда жүрсіз? – Siz nerede gidiyorsunuz?

¹<http://kaz-tili.kz/glag1.htm>

Сіздер қай көшеде тұрсыздар? – Siz hangi sokakta duruyorsunuz?
Анар диванда жатыр. – Anar divanda yatıyor.
Балалар саябақта жүр. – Çocuklar sokakta gidiyor.

2) Karmaşık şekil, ismi gibi karmaşık bir yapıya sahiptir. İnsanın yukarıda ifade edilen 4 fiilin dışında şarkı söylemek, dinlemek, okumak vb. o anda süregelen faaliyetleri ifade etme sürecinde “**тұру, жүру, отыру, жату** (жатыр)” fiileri yardımcı bir nitelik kazanacaktır.

Karmaşık şeklin genel şeması aşağıdaki gibidir:

1	Мен Біз	FiİL + ып / іп / п тұр, жүр, отыр, жатыр +	мын / мін мыз / міз
2	Сен Сендер Сіз Сіздер		сың / сің сыңдар / сіңдер сыз / сіз сыздар / сіздер
3	Ол, Олар		–

Fiilin mastarından “**у**” eki atılır. Sonrasında “**ып/іп/п**” eklerinden uygun olanı ilave edilir. Nihai olarak ise yardımcı fiil eklenir. Örnek:

Біз хат жазып отырмыз. – Biz mektup yazıyoruz. (Yazıp oturuyoruz)
Мен саябақта қыдырып жүрмін. – Ben Parkta geziyorum. (Gezip giderim)
Мен оқып жатырмын. – Ben okuyorum. (Okuyup yatarım)

Anlaşılacağı üzere kelime sert ise “**ып**”, yumuşak ise **іп** ve kelime sesli harf ile bitiyor ise “**п**” harfi ile bitmektedir.

Сіздер шай ішіп отырсыздар. – Siz çay içiyorsunuz.
Ол ұйықтап жатыр. – O uyuyor.
Мен билеп жүрмін. – O dans ediyor.
Сіз емтиханға дайындалып жатырсыз. – Siz sınava hazırlanıyorsunuz.

Kökü “**б**” ile biten fiillerde, “**б**” harfi **у** harfine dönüşmektedir.
Örnek: (жабу – жауып, табу – тауып, тебу – теуіп).

кою, сою, құю, жаю, шаю, сүю fiilerinde ise “**й**” harfi eklenmektedir.
(кою – қойып, сою – сойып, құю – құйып, сүю – сүйіп).

Тұр yardımcı fiili durma işleminde gerçekleştirilirse; **жүр**, eğer hareket varsa; **отыр**, eğer oturulursa; **жатыр** ise, eğer yatma eylemi varsa eklenmektedir. Buyardımcı fiiller her zaman birebir çevirilmez. Örneğin; **тұр** yardımcı fiili kısabir zaman dilimini, **жүр** biraz daha fazlasını, **отыр** daha fazlasını, **жатыр** ise daha uzun bir zaman eyleminde gerçekleştirildiğini ifade etmektedir.

Örnek:

Сәуле шашын тарап тұр. – Saulesaçlarını tarayıp durur. (Kısa süreli).
Сәуле шашын тарап жатыр. – Saulesaçlarını tarayıп yatar. (Uzun süreli).

Жүр yardımcı fiili devam etme ve düzenli faaliyeti ifade etmektedir. (Okumak, Çalışmak vb). **Жатыр** – Bir işle meşgul olma durumunu ifade etmektedir. **Отыр** –Hareketli unsurlarla birlikte kullanılmaktadır.

İstisnalar: Fiiller **бару, келу, апару, әкелу** şu iki ekten birisini almaktadır: “-а”veya“-е”.
Аşağıdaki fiiller ile **жатыр** fiili kullanılmaktadır.

Достар ауылға бара жатыр. – Arkadaşlar köye gidiyorlar. (Ayrılıyorlar).
Мен саябақтан келе жатырмын. – Ben parktan gidiyorum (Dönüyorum).
Ол кітапты апара жатыр. – O kitabı götürüyor.
Біз қаламдарды әкеле жатырмыз. – Biz kalemleri getiriyoruz.

Olumsuz

Fiilin olumsuz hali iki şekilde yapılmaktadır:

1) **Ба/бе, па/пе, ма/ме** ekleri ile yapılmaktadır, sonrasında ise **-й** harfi eklenmektedir.

Сен жазбай отырсың. – Sen yazmıyorsun.
Ол ішпей отыр. – O içmiyor.
Мен институтта оқымай жүрмін. – Ben enstitüde okumuyorum.

2) **Ған/ген, қан/кен** ekleri ve olumsuzluk eki **жоқ** dâhil edilerek oluşturulmaktadır.
"Ған/ген, қан/кен" ekleri "тұру, жүру, отыру, жату" yardımcı fiillerinden sonra gelmektedir. Ekleme sonrasında **тұрған, жүрген, отырған, жатқан** şeklini almaktadırlar. Bu yardımcı fiillerin ardından olumsuzluk ifadesi **жоқ** kişilik zahirine göre çekimlenerek gelmektedir.

Сен жазып отырған жоқсың. – Sen yazmıyorsun.
Ол ішіп отырған жоқ. – O içmiyor.
Мен институтта оқып жүрген жоқпын. – Ben enstitüde okumuyorum.
Олар менімен сөйлесіп жатқан жоқ. – Onlar benimle konuşmuyor.

Örnek tablosu:

	<u>жазу</u>	<u>көру</u>	<u>ойнау</u>	<u>қою</u>
Мен	жазып отырмын	көріп тұрмын	ойнап жүрмін	қойып жатырмын
Біз	жазып отырмыз	көріп тұрмыз	ойнап жүрміз	қойып жатырмыз
Сен	жазып отырсың	көріп тұрсың	ойнап жүрсің	қойып жатырсың
Сендер	жазып отырсыңдар	көріп тұрсыңдар	ойнап жүрсіңдер	қойып жатырсыңдар
Сіз	жазып отырсыз	көріп тұрсыз	ойнап жүрсіз	қойып жатырсыз
Сіздер	жазып отырсыздар	көріп тұрсыздар	ойнап жүрсіздер	қойып жатырсыздар
Ол, Олар	жазып отыр	көріп тұр	ойнап жүр	қойып жатыр

Olumsuz fiil:

Мен Біз Сен Сендер Сіз Сіздер Ол, Олар	<u>жазу (1)</u> жазбай отырмын жазбай отырмыз жазбай отырсың жазбай отырсыңдар жазбай отырсыз жазбай отырсыздар жазбай отыр	<u>жазу (2)</u> жазып отырған жоқпын жазып отырған жоқпыз жазып отырған жоқсың жазып отырған жоқсыңдар жазып отырған жоқсыз жазып отырған жоқсыздар жазып отырған жоқ	<u>көру (1)</u> көрмей тұрмын көрмей тұрмыз көрмей тұрсың көрмей тұрсыңдар көрмей тұрсыз көрмей тұрсыздар көрмей тұр	<u>көру (2)</u> көріп тұрған жоқпын көріп тұрған жоқпыз көріп тұрған жоқсың көріп тұрған жоқсыңдар көріп тұрған жоқсыз көріп тұрған жоқсыздар көріп тұрған жоқ
---	--	---	---	---

Мен Біз Сен Сендер Сіз Сіздер Ол, Олар	<u>ойнау (1)</u> ойнамай жүрмін ойнамай жүрміз ойнамай жүрсің ойнамай жүрсіндер ойнамай жүрсіз ойнамай жүрсіздер ойнамай жүр	<u>ойнау (2)</u> ойнап жүрген жоқпын ойнап жүрген жоқпыз ойнап жүрген жоқсың ойнап жүрген жоқсыңдар ойнап жүрген жоқсыз ойнап жүрген жоқсыздар ойнап жүрген жоқ	<u>қою (1)</u> қоймай жатырмын қоймай жатырмыз қоймай жатырсың қоймай жатырсыңдар қоймай жатырсыз қоймай жатырсыздар қоймай жатыр	<u>қою (2)</u> қойып жатқан жоқпын қойып жатқан жоқпыз қойып жатқан жоқсың қойып жатқан жоқсыңдар қойып жатқан жоқсыз қойып жатқан жоқсыздар қойып жатқан жоқ
---	---	--	--	--

FIİLİN GEÇİŞ ZAMANI²

(Ауыспалы келер шақ)

Fiilin geçiş zamanı iki durumda kullanılmaktadır. Genel faaliyetler hakkında konuşulurken (yaptım, yapıyorum, yapacağım) veya emin olunan gelecekte bahsedildiği duumlarda kullanılmaktadır. Zaman şimdiki ya da gelecek zaman olarak belirlenmektedir. Türkçe de ki geniş zaman kavramı ile ifade edilebilir.

Genel şema:

1	Мен Біз		МЫН / МІН МЫЗ / МІЗ
2	Сен Сендер Сіз Сіздер	Fiil + a / e / й +	СЫҢ / СІҢ СЫҢДАР / СІҢДЕР СЫЗ / СІЗ СЫЗДАР / СІЗДЕР
3	Ол, Олар		ДЫ / ДІ

Üçüncü şahıs zamirleri “o” ve “onlar” **ды / ді** eklerini almaktadır.

Birinci tekil ve çoğul şahıs zamirleri “ben” ve “biz” (Мен, Біз) sadece **мын/мін** ve **мыз/міз** eklerini almaktadır. Geçişli zamanın şekillendirilmesi için kelime sertlik ve yumuşaklık durumuna göre “-a” ya da “e” harfini almaktadır. Sert kelime yapısına “**жаз – жаза**”, yumuşak kelime yapısına “**кел – келе**” örnekleri verilmektedir. Kelime sesli harfle bitiyor ise, “-й” harfi eklenmektedir. Bu durumda verilecek örnek, (сөйле – сөйлей**й**) şeklindedir.

Örnek cümleler aşağıdaki gibidir:

Мен жазамын.– Ben yazıyorum.

Сіз диванда ұйықтайсыз.– Siz divanda uyuyorsunuz

Сен қазақша сөйлейсің. – Sen Kazakça konuşuyorsun.

Біз теледидар көреміз. – Biz televizyon izliyoruz.

²<http://kaz-tili.kz/glag2.htm>

Сендер қазақ тілін үйренесіңдер. – Siz Kazak dilini öğreniyorsunuz.

Мен сағат алтыда оянамын.– Ben saat altıda uyanıyorum.

Біз сағат сегізде кешкі асты ішеміз. – Biz saat sekizde akşam yemeğini yiyoruz.

Қай пәтерде тұрасыз? – Siz hangi dairede yaşıyorsunuz?

Орысша сөйлейсіз бе? – Siz Rusça konuşuyor musunuz?

Орысша жақсы түсінемін, бірақ нашар сөйлеймін. – Rusçayı iyi anlıyorum ama kötü konuşuyorum.

Сен бос уақытта музыка тыңдайсың ба? – Sen boş zamanında müzik dinliyor musun?

Қазір қайда жұмыс істейсіз?– Siz şimdi nerede çalışıyor sunuz?

Geçiş zamanını ifade edecek üçüncü tekil/çoğul şahıslarda fiillere “ды/ди” ekleri getirilmektedir.

Олар емтихан тапсырады. – Onlar sınav veriyor.

Мұрат ылғи киноға барады.– Murat her zaman sinamaya gider.

Сәбит жақсы билейді.– Sabit iyi dans eder.

Ол қай жерде жұмыс істейді? – O nerede çalışıyor?

Алма құймақты немен жақсы көреді?– Alma böreği ne ile sever?

Күзде суық жел соғады. Ағаштың жапырақтары түседі. – Sonbaharda soğuk rüzgâr eser.

Ағaçlardan yapraklar düşer.

Көктемде жер жылынады. Далада бәрі гүлдейді. –İlkbaharda yeryüzü ısınır. Sokakta her şey çiçeklenir.

Master durumundaki fiilden “у” harfinin kaldırılmasından sonra “**кою, сою, құю, жаю, шаю, сүю**” fiillerine“**-й**” harfi eklenmektedir. Bu durumda geçişli zaman eki olan “**-а**” harfinin “**-я**” harfine dönüştüğü görülmektedir: **я (й+а=я)**.

Құямын – Ben koyuyorum(**құй+а+мын**), **жаямын**– Ben yauyorum (**жай+а+мын**)

Біз анда қалам қоямыз.– Biz oraya kalem koyuyoruz.

сүю –kelimesi yumuşak olması nedeni ile“**-й**” harfinden sonra “**е**” harfi eklenmektedir:

Мен сені сүйемін.– Ben seni seviyorum.

“**-у**” harfinin **оқу, есту, ренжу, даму, қобалжу, тану, еру, абыржу** fiillerinden kaldırılması sonrasında “**-ы**” veya “**-і**” harfi eklenmektedir. Kelimelerin yumuşak ya da sertliğine göre “**-и**” harfi şekillenmektedir. (оқы, есті, дамы vb.) →**й** (ы+й veya і+й).

қобалжиды – O endişeleniyor (қобалжы+й+ды), ол естиді – O dinliyor (есті+й+ді)

Сен ренжисің– Sen güceniyorsun.

Мен мектепте оқимын.– Ben okulda okuyorum.

Сіз оны танысыз ба? – Siz onu tanıyor musunuz?

Gelecek zamana yönelik kullanılan örnekler aşağıdaki gibidir:

Мен келер жылы жақсы оқимын.– Ben gelecek yıl güzel okuyacağım.
Ол ертең емтихан тапсырады.– О уағын sınav verecek.
Сіздер осы айда үйге ұшасыздар.– Sen bu ayda eve uçacaksın.
Біз бүрсігүні диктант жазамыз.– Biz yarından sonra dikteyi yazacağız.
Сен келер аптадаүйге жүресің.–Sen gelecek hafta eve gideceksin.
Оның бос уақыты қашан болады?– Onun ne zaman boş vakti olacak?
Спектакль сағат қаншада басталады?– Müsamere ne zaman başlayacak?
Ертең не істейміз?–Yarın ne yapacağız?
Сен қандай көйлек киесің?– Sen hangi elbiseyi giyeceksin?
Иссапарда неше күн боласындар?– Kaç gün iş seyahatinde olacaksınız?

✓ Konuşma ağzında ve mektup yazarken geçiş zaman fiilinde 1. Tekil şahıs ekinde kısaltma yapılmaktadır. Kısaltma sonrasında, “**мын/мін**” ekleri “**м**” halini almaktadır. Örneğin; білем**ін**=білем (Biliyorum), берем**ін**=берем (Veriyorum), сүйем**ін**=сүйем (Seviyorum).

Olumsuzluk halinde

Fiilin olumsuz halinde olumsuzluk eki olan (**ба/бе, па/пе, ма/ме**) fiilin köküne eklenmektedir. Sonrasında ise “**й**” harfi ve şahıs eki gelmektedir.

Örnekler:

Ол ертең емтихан тапсырмайды.– О уағын sınav vermeyecek.
Сен келер аптадаүйге жүрмейсің.– Sen gelecek hafta eve gitmeyeceksin.
Алқапсыз тау болмайды, Отансыз ер болмайды. – Vadisiz dağ, vatansız er olmaz. (Kazak Atasözü)
Халық та жер тәрізді, - кәрілікті білмейді. – Millet yeryüzü gibidir, yaşlılığı bilmez.
Бүгін футболға бармаймын.– Bugün futbola gitmeyeceğim.
Мен қатты алма жемеймін. – Ben sert elma yemem.
Біз лимонмен шай ішпейміз.–Ben limonlu çay içmiyorum.
Мен оны білмеймін.– Ben onu tanımiyorum.
Бізде ауа райы тамаша. Жаңбыр жаумайды, жел соқпайды. – Bizde hava güzel, yağmur yağmıyor, rüzgâr esmiyor.

қою, сою, құю, сүю, жаю, шаю fiillerinin olumsuzluk eki öncesinde “**-й**” harfi eklenmektedir:

қоймаймын – Koymuyorum.

оқу, есту, ренжу, даму, қобалжу, тану, еру, абыржу fiillerinin olumsuzluk eki öncesinde kelimenin ince veya kalın olma durumuna göre “**ы**” veya “**-і**” harfi eklenmektedir.

естімеймін-Duymuyorum, **дамымайсыз** – Gelişmiyorsunuz, **танымайды** – Tanımadı

Eğer fiilin kökeni “-г,- ғ,- б” harfleri ile bitiyorsa, örneğin, **кешігу** (geç kalmak), **шығу** (çıkmaq), **тебу** (binmek), olumsuzluk ekinin dâhil edilmesi ile “-у” eki kelimedен çıkarılır ve “г, ғ, б” harfleri “-к, қ, п” harflerine dönüşür. **Örneğin:**

кешігеді – geç kalır, **кешікпейді** – geç kalmaz

шығады– çıkar, **шықпайды** – çıkmaz

тебеді– biner, **теппейді**– binmez

Soru Durumu

Geçişli zamanın soru durumunun şekillendirilmesi sürecinde 3. Şahıslarda soru sorulması durumunda “ды/ді” eki eklenmemektedir. **Örnekler:**

Алма театрға барама?– Alma tiyatroya gider mi?

Ол ертең емтихан тапсырама?– O yarın sınav veriyor mu?

Алмас келер аптада ауылға жүреме? – Almas gelecek hafta köye gidiyor mu?

Ол жұмыстан ерте қайтама? – O işten erken dönüyor mu?

Алма дүкеннен азық-түлік алама? – Alma mağazadan ürünleri alacak mı?

Олар кешке теледидар көреме? – Onlar akşam televizyon seyredecek mi?

Ол таңғы ас дайындайдыма?– O yemek hazırlayacak mı?

✓ Bazen hikâyelerde olay yakın zamanlarda devam ediyor ise geçmiş zaman kipinde ifade edilebilir.

Кішкентай қонақ үйге бір саудагер келеді. – Küçük hastaneye bir tüccar geldi.

Саудагердің тауарлары көп болмайды.– Tüccarın malı çok değildi.

Örnek Tablosu:

	<u>жазу</u>	<u>көру</u>	<u>төлеу</u>	<u>оқу</u>	<u>есту</u>	<u>қою</u>
Мен	жазамын	көремін	төлеймін	оқимын	естимін	қоямын
Біз	жазамыз	көреміз	төлейміз	оқимыз	естиміз	қоямыз
Сен	жазасың	көресің	төлейсің	оқисың	естисің	қоясың
Сендер	жазасындар	көресіндер	төлейсіндер	оқисындар	естисіндер	қоясындар
Сіз	жазасыз	көресіз	төлейсіз	оқисыз	естисіз	қоясыз
Сіздер	жазасыздар	көресіздер	төлейсіздер	оқисыздар	естисіздер	қоясыздар
Ол, Олар	жазады	көреді	төлейді	оқиды	естиді	қояды

Olumsuz:

Мен	<u>жазу</u> жазбаймын	<u>көру</u> көрмеймін	<u>төлеу</u> төлемеймін	<u>оқу</u> оқымаймын	<u>есту</u> естімеймін	<u>қою</u> қоймаймын
Біз	жазбаймыз	көрмейміз	төлемейміз	оқымаймыз	естімейміз	қоймаймыз
Сен	жазбайсың	көрмейсің	төлемейсің	оқымайсың	естімейсің	қоймайсың
Сенде	жазбайсыңд	көрмейсіңде	төлемейсіңд	оқымайсыңд	естімейсіңде	қоймайсыңд
р	ар	р	ер	ар	р	ар
Сіз	жазбайсыз	көрмейсіз	төлемейсіз	оқымайсыз	естімейсіз	қоймайсыз
Сіздер	жазбайсызда	көрмейсізде	төлемейсізде	оқымайсызда	естімейсізде	қоймайсызда
Ол,	р	р	р	р	р	р
Олар	жазбайды	көрмейді	төлемейді	оқымайды	естімейді	қоймайды

FIİLLERDE GEÇMİŞ ZAMAN³

(Жедел өткен шақ)

Geçmiş zaman oldukça basit bir şekilde biçimlendirilmektedir.

Genel şema:

1	Мен Біз		м қ / к
2	Сен Сендер Сіз Сіздер	Fiil + ды/ді + ты/ті +	ң ндар / ндер ңыз / ңіз ңыздар / ңіздер
3	Ол, Олар		–

Fiilin mastarında bulunan “-y” harfi atılmaktave “**ты/ті**” ekleri dâhil edilmektedir. Kelimenin durumuna göre “-ды/ді” ekleri de dâhil edilebilir. Sonrasında ise kişilik ekleri dâhil edilmektedir.

Мен жаздым. – Ben yazdım.

Мен мектеп бітірдім. – Ben okul bitirdim.

Біз Алматыда тудық. – Biz Almatı’da doğduk.

Біз биледік. – Biz dans ettik.

Сен диванда отырдың. – Sen divanda oturdun.

Олар менімен ақылдасты. – Onlar benimle danıştı.

Сіздер сөйледіңіздер. – Siz konuştunuz.

³<http://kaz-tili.kz/glag3.htm>

Ол музыка тыңдады. – O müzik dinledi.
Олар былтыр үйленді. – Onlar geçen sene evlendiler.
Мен досымды сағындым. – Ben arkadaşımı özledim.
Аспанда сұр бұлт жиналды. – Gökyüzünde gri bulutlar toplandı.
Біз жақсы демалдық. – Biz iyi dinlendik.
Сіз дұрыс жауап бердіңіз. – Siz doğru cevap verdiniz.
Алма ас пісірді ме? – Alma yemek pişirdi mi?
Сен кеше футбол ойнадың ба? – Sen dün futbol oynadın mı?
Сен киімінді үтіктедің бе? – Sen elbiseni ütüledin mi?
Бүгін түнде қалай ұйықтадың? – Bugün gece nasıl uyudun?
Сендер кіммен бірге болдыңдар? – Siz kiminle birlikte bulundunuz?
Олар не айтты? – Onlar ne söylediler?
Жақсы жүзуді қайдан үйрендіңдер? – Güzel yüzmeyi nereden öğrenciniz?
Сіздер жексенбіде не істедіңіздер? – Siz Pazar gününde ne yaptınız?

қою, сою, құю, жаю, шаю, сүюfiillerine “**й**”harfi eklenmektedir..
оқу, есту, ренжу, даму, қобалжу, тану, еру, абыржу fiillerine “**ы**” veya“**і**”harfleri kelimeleri yumuşaklık durumuna bakılarak eklenmektedir:

құйды – döktü, қобалжыды – endişelendi, ренжідіңіз – gücendiniz
Мына кітапты қанша күн оқыдыңыз? – Bu kitabı kaç gün okudunuz?

Eğer fiilin kökü mastar halinde iken “**г, ғ, б**” harfleri ile bitiyorsa,[Örneğin; тiry (dikmek), соғу (dövmek), табу (aramak)], “**у**” harfinin atılması sonrasında “**г, ғ, б**” harfleri “**к, қ, п**ve **к**” harfleri ile değiştirilir.Sonrasında ise “**ты/ті**” ekleri ile fiil tamamlanır. Örneğin:

Сен тіктің. – Sen diktin.
Мен соқтым. – Ben vurdum.
Ол тапты.– O buldu.
Кеше мен шаңғы тептім. – Dün ben kayak yaptım. (**тебу** – Kaymak)
Сендер есік жаптыңдар. – Siz kapıyı kapattınız. (**жабу** – Kapatmak)
Сәуле күйеуге шықты ма? – Saule evlendi mi?(**шығу** – Çıkmak)

Olumsuzluk hali:

Fiilin olumsuzluk hali (**ба/бе, па/пе, ма/ме**) ekleri ile yapılmaktadır. Bu ekler fiilin köküne eklenmektedir. Sonrasında geçmiş zaman ekleri gelmektedir. Örnek:

Мен жазбадым.– Ben yazmadım.

Мен мектеп бітірмедім.– Ben okulu bitirmedim.

Біз Алматыда тумадық.– Biz Almatı’da doğmadık.

Біз билемедік. – Biz dans etmedik.

Сен диванда отырмадың.– Sen divanda oturmadın.

Сендер жаппадыңдар. – Siz kapatmadınız.

Сіздер сөйлемедіңіздер.– Siz konuşmadınız.

Ол музыка тыңдамады. – O müziği dinlemedi.

Сіз бұл туралы айтпадыңыз. – Siz bunun hakkında konuşmadınız.

Біз шай ішпедік. – Biz çay içmedik.

Сен жұмыс істемедің. – Sen çalışmadın.

Мен досымнан хат алмадым. – Ben arkadaşşımdan mektup almadım.

Сендер кеше үйде болмадыңдар. – Siz dün evde yoktunuz.

Örnek Tablosu:

	<u>жазу</u>	<u>айту</u>	<u>көру</u>	<u>ішу</u>	<u>оқу</u>	<u>есту</u>
Мен	жаздым	айттым	көрдім	іштім	оқыдым	естідім
Біз	жаздық	айттық	көрдік	іштік	оқыдық	естідік
Сен	жаздың	айттың	көрдің	іштің	оқыдың	естідің
Сендер	жаздыңдар	айттыңдар	көрдіңдер	іштіңдер	оқыдыңдар	естідіңдер
Сіз	жаздыңыз	айттыңыз	көрдіңіз	іштіңіз	оқыдыңыз	естідіңіз
Сіздер	жаздыңыздар	айттыңыздар	көрдіңіздер	іштіңіздер	оқыдыңыздар	естідіңіздер
Ол, Олар	жазды	айтты	көрді	ішті	оқыды	естіді

Olumsuz hali:

	<u>жазу</u>	<u>айту</u>	<u>көру</u>	<u>ішу</u>	<u>оқу</u>	<u>есту</u>
Мен	жазбадым	айтпадым	көрмедім	ішпедім	оқымадым	естімедім
Біз	жазбадық	айтпадық	көрмедік	ішпедік	оқымадық	естімедік
Сен	жазбадың	айтпадың	көрмедің	ішпедің	оқымадың	естімедің
Сенде	жазбадыңдар	айтпадыңдар	көрмедіңдер	ішпедіңдер	оқымадыңдар	естімедіңде
р	жазбадыңыз	айтпадыңыз	көрмедіңіз	ішпедіңіз	оқымадыңыз	р естімедіңіз
Сізде	жазбадыңызд	айтпадыңызд	көрмедіңіз	ішпедіңіз	оқымадыңызд	естімедіңіз
р	ар	ар	ер	ер	ар	ер
Ол, Олар	жазбады	айтпады	көрмеді	ішпеді	оқымады	естімеді

FİİLLERİN KOŞULLU HALİ⁴

(Шартты рай)

Fiilleri koşullu hale getirmek için fiilin köküne aşağıdaki gibi ek dâhil edilir:

Genel tablo:

1	Мен Біз	Fiil kökü + ca/ce +	М Қ / қ
2	Сен Сендер Сіз Сіздер		ң ндар / ндер ңыз / ңіз ңыздар / ңіздер
3	Ол, Олар		—

Master halindeki fiilden “y” harfi atılır, “ca/ce” eklenir ve sonrasında ise şahıs zamirleri dâhil edilir:

мен жазсам – Ben yazarsam, сен барсаң – Sen gelirsен.

Aşağıdaki cümlelerden fiillerin şartlı halini görebilirsiniz:

Сен келсең, мен де келемін. – Sen gelirsен, ben de gelirim.

Мен хат жазсам, ол жауап қайтарады. – Ben mektup yazarsam, o cevap verir.

Емделсеңіз, тез жазыласыз. – Tedavi olursanız, hızlı iyileşirsеніз.

Жаңбыр жауса, қолшатырды ал. – Yağmur yağarsa, şemsiye al.

Ертең қар жауса, күн аязды болады. – Yarın kar yağarsa, gün ayaz olur.

Досың көп болса, жолың да ашылады. – Dostun çok olursa, yolunda açılır. (Kazak Atasözü)

✓ Konuşma dilinde koşullu hale örnek olarak “шы/ші” eki fiile eklenmektedir. Birinci kişi ekinde асіма anlamı ifade ederken, ikinci kişilerde dilek anlamını ifade eder:

Жазсамшы. – Yazmak gerekti.

Барсаңшы. – Gitsene.

Olumsuz hal:

Olumsuz hal (ба/бе, па/пе, ма/ме) ekleri ile yapılmaktadır. Sonrasında ise koşul ifade eden ekler getirilmektedir. Ardından kişi eklerini dâhil etmek gerekmektedir.

Сен бармасаң, мен де бармаймын. – Sen gitmezsen ben de gitmem.

Сіз шақырмасаңыз, біз бармаймыз. – Siz çağırmasanız biz gelmeyiz.

⁴<http://kaz-tili.kz/glag4.htm>

Örneklerle Tablo:

Мен	<u>жазу</u> жазсам	<u>айту</u> айтсам	<u>көру</u> көрсем	<u>ішу</u> ішсем	<u>оқу</u> оқысам	<u>есту</u> естісем
Біз	жазсақ	айтсақ	көрсек	ішсек	оқысақ	естісек
Сен	жазсаң	айтсаң	көрсөң	ішсең	оқысаң	естісең
Сендер	жазсаңдар	айтсаңдар	көрсөңдер	ішсеңдер	оқысаңдар	естісеңдер
Сіз	жазсаңыз	айтсаңыз	көрсөңіз	ішсеңіз	оқысаңыз	естісеңіз
Сіздер	жазсаңыздар	айтсаңыздар	көрсөңіздер	ішсеңіздер	оқысаңыздар	естісеңіздер
Ол, Олар	жазса	айтса	көрсө	ішсе	оқыса	естісе

Olumsuz:

Мен	<u>жазу</u> жазбасам	<u>айту</u> айтпасам	<u>көру</u> көрмесем	<u>ішу</u> ішпесем	<u>оқу</u> оқымасам	<u>есту</u> естімесем
Біз	жазбасақ	айтпасақ	көрмесек	ішпесек	оқымасақ	естімесек
Сен	жазбасаң	айтпасаң	көрмесөң	ішпесең	оқымасаң	естімесөң
Сенде р	жазбасаңдар	айтпасаңдар	көрмесөңдер	ішпесеңдер	оқымасаңдар	естімесөңдер
Сіз	жазбасаңыз	айтпасаңыз	көрмесөңіз	ішпесеңіз	оқымасаңыз	естімесөңіз
Сізде	жазбасаңызд	айтпасаңызд	көрмесөңізд	ішпесеңізд	оқымасаңызд	естімесөңізд
р	ар	ар	ер	ер	ар	ер
Ол, Олар	жазбаса	айтпаса	көрмесе	ішпесе	оқымаса	естімесе

Fiillerin İstek Hali⁵

(Қалау рай)

Fiillerin istek hali dilek ve niyet anlamı ifade etmektedir:

Genel Şema:

1	Менің Біздің		М мыз / міз	
2	Сенің Сендердің Сіздің Сіздердің	Fiil + ғы / гі қы / кі +	ң лар/лер+ ің ңыз / ңіз лар/лер+ іңыз / іңіз	келу
3	Оның Олардың		сы / сі лар/лер+ ы / і	

Fiilin kökü “**ғы/гі, қы/кі**” eklerini alır. Sonrasında kişi zamirlerini almaktadır. Ardından “**келу**” yardımcı fiili gelmektedir.

Zamanlara göre:

Келді – geçmiş zaman hakkında konuşuluyor ise,

Келіп отыр (тұр, жүр) – şimdiki zaman hakkında konuşuluyor ise,

Келеді– gelecek zaman hakkında konuşuluyor ise, kullanılmaktadır.

Шырын ішкің келді. – İçecek içesin geldi. (Geçmişte bir zaman)

Тауға барғыңыз келіп отыр. – Dağa gidesiniz geldi. (Şimdi).

Жатқым келеді. – Koyasım geldi. (Şimdi ve gelecekte).

Konuşma dilinde, iyelik zamirleri (менің, сенің), ve kişilik zamirleri (мен, сен – dilbilgisine ters olmasına rağmen) kullanılmaktadır.

Örneгін:

Менің дәрігер болғым келеді (Мен дәрігер болғым келеді). – Benim doktor olasım geldi.

Оның қалам алғысы келді (Ол қалам алғысы келді). – Onun kalem alası geldi.

“**қы/кі, ғы/гі**” ekleri göre eklenmektedir.

⁵<http://kaz-tili.kz/glag5.htm>

Diğer örnekler:

Менің еденде отырғым келді. – Yere oturasım geldi.
Оның жауап бергісі келді. – Onun cevap veresi geldi.
Біздің сені көргіміз келіп отыр. – Seni göresimiz geldi.
Сіздің жаңа фильм көргіңіз келіп отыр. – Siz film izlemek istiyorsunuz.
Менің сөйлескім келіп тұр. – Konuşasınız geldi.
Менің диванда жатқым келеді. – Divanda yatasım geldi.
Сенің шай ішкің келеді. – Senin çay içesin geldi.
İkinci ve üçüncü şahıs zamirlerin çoğullarında iyelik eki öncesinde çoğu eki “лар/лер” gelmektedir:

Сендердің оқығыларың келді. – Siz öğrenmek istediniz.
Сіздердің ішкілеріңіз келді. – Sizmek içmek istediniz.
Сіздердің киноға барғыларыңыз келе ме? – Sinemaya gitmek istediniz mi?
Олардың киноға барғылары келеді. – Onlar sinemaya gitmek istiyorlar.

Olumsuz Hal:

Fiilin olumsuz hali, olumsuzluk eki “**ме**” ile şekillenmektedir. Bu ek yardımcı fiilin köküne gelmektedir:

келмеді,
келмей отыр (тұр, жүр),
келмейді:

Сенің шырын ішкің келмеді. – Sen içecek içmek istemedin.
Оның қалам алғысы келмей отыр. – O tükenmez kalemi almak istemedi.
Менің жатқым келмейді. – Yatmak istemiyorum (Yatmak niyetinde deği).
Баланың доппен ойнағысы келмейді. – Çocuk toppla oynamak istemiyor.

Örnek Tablosu:

	<u>жазу</u> (Geçmiş Zaman)	<u>ішу</u> (Şimdiki Zaman)	<u>айту</u> (Geçişli Zaman)
Менің	жазғым келді	ішкім келіп отыр	айтқым келеді
Біздің	жазғымыз келді	ішкіміз келіп отыр	айтқымыз келеді
Сенің	жазғың келді	ішкің келіп отыр	айтқың келеді
Сендердің	жазғыларың келді	ішкілерің келіп отыр	айтқыларың келеді
Сіздің	жазғыңыз келді	ішкіңіз келіп отыр	айтқыңыз келеді
Сіздердің	жазғыларыңыз келді	ішкілеріңіз келіп отыр	айтқыларыңыз келеді
Оның	жазғысы келді	ішкісі келіп отыр	айтқысы келеді
Олардың	жазғылары келді	ішкілері келіп отыр	айтқылары келеді

Olumsuz:

	<u>жазу</u> (Geçmiş Zaman)	<u>ішу</u> (Şimdiki Zaman)	<u>айту</u> (Geçişli Zaman)
Менің	жазғым келмеді	ішкім келмей отыр	айтқым келмейді
Біздің	жазғымыз келмеді	ішкіміз келмей отыр	айтқымыз келмейді
Сенің	жазғың келмеді	ішкің келмей отыр	айтқың келмейді
Сендердің	жазғыларың келмеді	ішкілерің келмей отыр	айтқыларың келмейді
Сіздің	жазғыңыз келмеді	ішкіңіз келмей отыр	айтқыңыз келмейді
Сіздердің	жазғыларыңыз келмеді	ішкілеріңіз келмей отыр	айтқыларыңыз келмейді
Оның	жазғысы келмеді	ішкісі келмей отыр	айтқысы келмейді
Олардың	жазғылары келмеді	ішкілері келмей отыр	айтқылары келмейді

Fiilin Emir Hali⁶

(Бұйрық рай)

Emir hali konuşma dilinde gereklilik ifade etmektedir. Kazakça öğrenen çocuklara ikinci tekil şahıs emir halini anaokulunda öğretmektedirler: (dur, dön, dans et).

Emir halinin nezaket içeren şeklini ise sonraki dönemlerde öğretmektedirler. İkinci tekil şahıs nazik emir hali, (kitabınızı açınız, konuşmayınız) şeklindedir.

Genel Şema:

1	Мен Біз	Fiil +	йын / йін йық / йік	a/e a/e
2	Сен Сендер Сіз Сіздер		– ндар / ндер ңыз / ніз ңыздар / ніздер	ы/і ы/і ы/і
3	Ол, Олар		сын / сін	

1) 1. tekil şahıs emir hali gelecek zaman gibi olmaktadır. Fiilin köküne “йын/йін” ekleri getirilmektedir.

Мен тазалайын. – Hadi ben temizliyorum (Ben temizleyeceğim).
Мен ойлайын. – Düşüneyim (Düşüneceğim).
Мен билейін. – Dans edeyim (Dans edeceğim).
Мен жасайын. – Ben yapayım (Yapacağım).
Мен дастарқанды дайындайын. – Ben dostarhan hazırlayacağım.

Fiilin sonuna göre konuşmanın hangi şahıs hakkında olduğu anlaşılmaktadır:

Санайын. – Sanayım.

Алманы жейін. – Elmayı yiyeyim.

Sessiz harflerden sonra sözcük yapısına göre “a/e” harfleri eklenmektedir: (айын/ейін):

Мен жазайын. – Yazaım. Мен апарайын. – Götüreyim.
Шай ішейін. – Çay içeyim. Нан кесейін. – Ekmek keseyim.
Теледидар көрейін. – Televizyon izleyeyim. Демалайын. – Dinleneyim.

⁶<http://kaz-tili.kz/glag6.htm>

Ертең кешке телефон соғайын. – Yarın akşam arayaуым.
Мен мына дәптерді алайын.– Bu defteri alayım.
Мен суретті шешеме көрсетейін. – Ben resmi babaanneme göstereyim.
Түстен кейін саған келейін. – Yemek sonrası sana geleyim.
Сізден сұрайын, рұқсат па? – Size soru sorayım, mümkün mü?
Сені сағат нешеде күтейін?– Seni saat kaçta bekleyeyim?

Master halinden “у” harfinin atılması ile “қою, сою, құю, жаю, шаю, сүю” fiillerine ek olarak “й” harfi gelecektir. Bu nedenle emir kipinin “айын” hali “яйын” (й+айын=яйын) şeklinde dönüşmektedir.

қояйын –Ben koyayım(қой+айын), **жаяйын** – Yayaуым(жай+айын)

сүю – yumuşak kelime olduğundan; **й+ейін** şeklinde bir dönüşüm yaşar. Aşağıdaki örnekteki gibi olur:

мен сүйейін – Ben öreyim.

Master halinden “у” **ekinin atılması ile “оқу, есту, ренжу, даму, қобалжу, тану, еру, абыржу, аршу” fiillerine “ы” ve “і”** harfleri yumuşaklık ve sertlik durumuna bağlı olarak eklenmektedir; (оқы, есті, дамы vb.). Bu nedenle, emir kipi için eklenen “**йын** (ы+йын)” kalıbı, “**ыын**” haline dönüşmektedir. Eğer kelime yumuşak ise (і+йін=**ийін**) şeklinde gelişmektedir.

оқиын – Оқуауым (оқы+йын), **ренжиін** – Darılayım (ренжі+йін)

Emir kipindeki 1. Çoğul şahıs ile 1. Tekil şahıs arasında kelime sonunda bulunan harfin farklı olması durumu bulunmaktadır. “н” harfinin yerine “к” harfi gelmektedir. Kelimenin yumuşak olması durumunda ise “к” harfi kelime sonuna getirilmektedir.

Біз жинайық. – Biz toplayalım.

Біз жейік.– Biz yiyelim.

Қазір кездесейік.– Şimdi görüşelim.

Дастарқан жасайық.– Dastarhan hazırlayalım.

Мақаланы жазайық.– Makaleyi yazalım.

Ойлайық.– Düşünelim.

Демалайық.– Dinlenelim.

Теледидар көрейік.– Televizyon izleyelim.

Алманың туған күніне сурет сыйлайық.– Alma'nın doğum gününde resim hediye edelim.

Шешеме үй тазалауға көмектесейік.– Annemize evi düzenlemek için yardım edelim.

Демалыс күні тауға шығайық, демалайық. – Hafta sonu dağa çıkalım, dinlenelim.

Онымен бірге әңгімелесейік. – Onunla birlikte konuşalım

2)2. şahıs zamirindeki emir kipleri oldukça sık kullanılmaktadır. Bu durum bizim diğerlerini kumanda etmeyi sevdiğimize işaret etmektedir. ☺ Tekil halinde son ek yoktur ve genel olarak şahıs zamiri “**сен**” kullanılmamaktadır.

Тоқта. – Dur!

Нан кес.– Екмек kes!

Сурет сал.– Resim çiz!

Терезені жу.– Camı yıka!

Би биле.– Dans et!

Демал.– Dinlen!

Қазақша айт. – Kazakça konuŝ!

Жауап бер. – Cevap ver!

Орындықты апар. – Sandalyeyi götür!

Алма же.– Elma ye!

Қайратты шақыр.– Kayrat’ı çağır!

Сен ертең кел. – Sen yarın gel!

“**қою, сою, құю, жаю, шаю, сүю**” fiillerinde “**й**” harfini eklemek gerekmektedir.

жай – yau!

қой – koy!

“**оқу, есту, ренжу, даму, қобалжу, тану, еру, абыржу, аршу**” fiillerinde “**ы**” veya “**і**” harfleri eklenmektedir. Kelimenin yumuŝak ve sertlik durumuna göre uygun ek ilave edilir:

оқы– oku! **таны** – tanı! **есті** – dinle!

Картоптың қабығын аршы. – Patatesin kabuđunu soy.

Çođul isimlerin son eki olan “**ндар/ндер**” kelimenin yumuŝak ve ŝertlik durumuna göre eklenmektedir. Bu eklere uygunluk durumuna göre “**ы/і**” (**ындар/індер**) sesli harflerinden birisi getirilmektedir.

Барындар.– Gidiniz.

Кіріндер.– Giriniz.

Жазындар. – Yazınız.

Қазақша айтындар.– Kazakça konuŝunuz.

Орындықты апарындар. –Sandalyeyi götürünüz.

Би билендер. – Dans ediniz.

Дастарқан жасаңдар. – Dastarhan hazırlayınız.**Терезені жуындар.**– Camı yıkayınız.

Жауап беріндер.– Cevap veriniz.

İkinci Şahıs Zamirlerinde Nezaket Hali

İkinci tekil şahsa yönelik emir kipinde nezaket hali çerçevesinde “**ңыз/іңіз**” ekleri gelmektedir. Eğer kelime sesli harf ile bitiyor ise “**ы/і**” harfleri kaynaşarak(**ыңыз/іңіз**) şeklini almaktadır.

Би билеңіз. – Dans ediniz.
Дастарқан жасаңыз.– Dastarhan hazırlayınız.
Терезені жуыңыз. –Pencereyi yıkayınız.
Жауап беріңіз.– Cevap veriniz.
Қазақша айтыңыз. – Kazakça konuşunuz.
Орындықты апарыңыз. – Sırayı götürünüz.
Сақ болыңыз.– Dikkatli olunuz.
Құжаттарыңызды беріңіз.– Belgelerinizi veriniz.
Бүгін бізге қонаққа кіріңіз. – Bugün bize misafirlіğe geliniz.

Çoğul kelimelerde nezaket hali çoğul ekinin durumuna göre şekillenmektedir:

Би билеңіздер.– Dans ediniz.
Дастарқан жасаңыздар. – Dastarhan hazırlayınız.
Терезені жуыңыздар.– Pencereyi yıkayınız.
Жауап беріңіздер. – Cevap veriniz.
Қазақша айтыңыздар.–Kazakça konuşunuz.
Орындықты апарыңыздар.– Sırayı götürünüz.
Бір-біріңізді қадірлеңіздер.– Bir birinize değer veriniz.

3)3. Tekil ve çoğul kişi zamirlerinin emir kipinde “сын/сін**” ekleri gelmektedir:**

Ол гүл әкелсін.– О çiçek getirsin.
Серік хат жазсын.– Serik mektup yazsın.
Жұмыртқаны жесін.– О yumurta yesin.
Ойыншықтарды жинасын.– О oyuncағи götürsün.
Олар диванда жатсын.– Onlar divanda yatsın.
Демалсын.– Dinlensin.
Еңбегіңіз табысты болсын.– İşiniz başarılı olsun.

✓ “шы/ші**” ekleri emir kipini yumuşatma amacı ile kullanılmaktadır:**

Мен жасайыншы. – Ben hazırlayayım (lütfen).
Кездесейікші.– Görüşelim (lütfen).
Нан кесші.– Ekmek kes (lütfen).
Би билеңдерші. – Dans ediniz (lütfen).
Маған Алманың телефонын беріңізші.– Bana Alma’nın telefonunu veriniz (lütfen).
Мені тыңдаңызшы.– Beni dinleyiniz (lütfen).
Басқа біреуден сұраңызшы.– Başka birine sorunuz (lütfen).

Жауап беріңізші. – Cevap veriniz (lütfen).

Қазақша айтыңыздаршы. – Kazakça konuşunuz (lütfen).

Ойыншықтарды жинасыншы. – O oyuncakları alsın (lütfen).

Олар диванда жатсыншы.– Onlar divanda yatsınlar (lütfen).

Olumsuz:

Olumsuz hal olumsuzluk eki olan (**ба/бе, па/пе, ма/ме**) eklerinin yardımcıları ile şekillenmektedir. Bu ekler fiilin kökü ile birleşmektedir. Sonrasında ise emir ekleri gelmektedir:

Мен жазбайын. – Ben yazmayayım.

Демалмайық.– Dinlenmeyelim.

Оқыма.– Okuma.

Жеме. – Yeme.

Сабаққа кешікпе. – Derse geç kalma.

Есік ашпа.– Kapuı açma.

Теледидар көрмеңдер.– Televizyon izleme.

Кірмеңдер.– Girme.

Тоқтамаңдар.– Durmayınız.

Бізді күтпеңіз.– Bizi beklemeyiniz.

Бұл туралы ойламаңыз. – Bunun hakkında düşünmeyiniz.

Терезені жумаңыз. – Pencereyi açmayınız.

Сөйлеспеңіздерші. – Konuşmayınız (lütfen).

Орындықта отырмасын.– Sıraya oturmasın.

Олар би билемесін.– Onlar dans etmesin.

Örnek tablosu:

	<u>жазу</u>	<u>беру</u>	<u>төлеу</u>	<u>оқу</u>	<u>есту</u>	<u>қою</u>
Мен	жазайын	берейін	төлейін	оқиын	естиін	қояйын
Біз	жазайық	берейік	төлейік	оқиық	естиік	қояйық
Сен	жаз	бер	төле	оқы	есті	қой
Сендер	жазындар	беріндер	төлендер	оқындар	естіндер	қойындар
Сіз	жазыңыз	беріңіз	төлеңіз	оқыңыз	естіңіз	қойыңыз
Сіздер	жазыңыздар	беріңіздер	төлеңіздер	оқыңыздар	естіңіздер	қойыңыздар
Ол, Олар	жазсын	берсін	төлесін	оқысын	естісін	қойсын

Olumsuz hali:

Мен	<u>жазу</u>	<u>беру</u>	<u>төлеу</u>	<u>оқу</u>	<u>есту</u>	<u>қою</u>
Біз	жазбайын	бермейін	төлемейін	оқымайын	естімейін	қоймайын
Сен	жазбайық	бермейік	төлемейік	оқымайық	естімейік	қоймайық
Сенде	жазба	берме	төлеме	оқыма	естіме	қойма
р	жазбаңдар	бермеңдер	төлемеңдер	оқымаңдар	естімеңдер	қоймаңдар
Сіз	жазбаңыз	бермеңіз	төлемеңіз	оқымаңыз	естімеңіз	қоймаңыз
Сіздер	жазбаңыздар	бермеңіздер	төлемеңіздер	оқымаңыздар	естімеңіздер	қоймаңыздар
Ол, Олар	жазбасын	бермесін	төлемесін	оқымасын	естімесін	қоймасын

FIİLLERDE TAHMİNİ GELECEK ZAMAN⁷

(Болжалды келер шақ)

Muhtemel gerçekleşecek olan olayı ifade etmek için bu zaman kullanılır. “**ap/ep/p**” eklerinden faydalanılır. “**ap/ep**” ekleri kelimenin sert ve yumuşaklık ifade etmesine göre gelmektedir. Sesli harflerle biten kelimelere ise “**p**” harfi gelmektedir. Sonrasında ise şahıs zamirleri gelmektedir.

1	Мен Біз		мын / мін мыз / міз
2	Сен Сендер Сіз Сіздер	Fiil + ap / ep / p +	сың / сің сыңдар / сіңдер сыз / сіз сыздар / сіздер
3	Ол, Олар		–

Örnekler:

Мен ертең дүкенге барармын. – Ben yarın dükkâna (muhtemelen) geleceğim. (gelirim)

Мен жазармын. – Ben (muhtemelen) yazacağım. (yazarım)

Сен айтарсың. – Sen (muhtemelen) söyleyeceksin. (söylersin)

Ол көрер. – O (muhtemelen) görecek. (görür)

Сіз демаларсыз. – Siz (muhtemelen) dinleneneksiniz. (dinlenirsiniz)

Біз жазда демалуға барармыз. – Biz (muhtemelen) yazın dinlenmeye gideceğiz. (gideriz)

Сіздер мәтінді аударарсыздар. – Siz (muhtemelen) metni tercüme edeceksiniz. (edersiniz)

Қонақтар сағат алтыда келер. – Misafirler (muhtemelen) saat altıda gelecekler. (gelirler)

⁷<http://kaz-tili.kz/glag7.htm>

Olumsuz hali:

Olumsuzluk hali (**ба/бе, па/пе, ма/ме**) eklerinin yardımı ile gerçekleştirilmektedir. Bu ekler fiilin köküne eklenmektedir. Sonrasında “с” eki gelmektedir. Sonrasında 1. tekil şahıs için “**пын/пін**” ekleri gelmekte iken, 1. çoğul şahıs için “**пыз/пиз**” ekleri gelmektedir.

Мен ертең дүкенге бармаспын. – Ben yarın dükkâna (muhtemelen) gitmeyeceğim.

Сіздер мәтінді аудармассыздар. – Siz (muhtemelen) metni tercüme etmeyeceksiniz.

Ол көрмес. – O (muhtemelen) görmeyecek.

Сіз демалмассыз. – Siz (muhtemelen) dinlenmeyeceksiniz.

Біз жазда демалуға бармаспыз. – Biz yazın dinlenmeye (muhtemelen) gitmeyeceğiz.

Жан сабаққа келмес, себебі ол аурып жатыр. – (Muhtemelen) Jan derse gelmeyecek, sebebi ise o hastadır.

Örnek Tablosu:

	<u>жазу</u>	<u>көру</u>	<u>ойнау</u>	<u>төлеу</u>
Мен	жазармын	көремін	ойнармын	төлермін
Біз	жазармыз	көреміз	ойнармыз	төлерміз
Сен	жазарсың	көерсің	ойнарысың	төлерсің
Сендер	жазарсыңдар	көерсіңдер	ойнарысыңдар	төлерсіңдер
Сіз	жазарсыз	көерсіз	ойнарысыз	төлерсіз
Сіздер	жазарсыздар	көерсіздер	ойнарысыздар	төлерсіздер
Ол, Олар	жазар	көер	ойнар	төлер

Olumsuz hali:

	<u>жазу</u>	<u>көру</u>	<u>ойнау</u>	<u>төлеу</u>
Мен	жазбаспын	көрмеспін	ойнамаспын	төлемеспін
Біз	жазбаспыз	көрмеспіз	ойнамаспыз	төлемеспіз
Сен	жазбассың	көрмессің	ойнамассың	төлемессің
Сендер	жазбассыңдар	көрмессіңдер	ойнамассыңдар	төлемессіңдер
Сіз	жазбассыз	көрмессіз	ойнамассыз	төлемессіз
Сіздер	жазбассыздар	көрмессіздер	ойнамассыздар	төлемессіздер
Ол, Олар	жазбас	көрмес	ойнамас	төлемес

NIYETLENİLEN GELECEK ZAMAN⁸

(Мақсатты келер шақ)

Bu zaman ifadesinde bir eylemin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. “**бақ/бек, пақ/пек, мақ/мек**” eklerinin yardımı ile gerçekleştirilmektedir. Sonrasında ise şahıs ekleri gelmektedir.

1	Мен Біз		пын / пін (мын / мін) пыз / піз (мыз / міз)
2	Сен Сендер Сіз Сіздер	бақ / бек пақ / пек Fiil + мақ / мек + (шы / ші)	сың / сің сыңдар / сіңдер сыз / сіз сыздар / сіздер
3	Ол, Олар		–

Bütün ekler “**қ**” ya da “**к**” harfi ile bitmektedir. Sonrasında, tekil şahıs için “**пын/пін**” ekleri gelirken, çoğul şahıslar için “**пыз/піз**” ekleri gelmektedir. Örnekler:

Мен жазбақпын. – Ben yazmayı düşünüyorum.

Сен айтпақсың. – Sen konuşmak istiyorsun.

Ол сөйлемек. – O söyleme niyetinde.

Сіз демалмақсыз. – Siz dinlenmek istiyorsunuz.

Біз қазақ тіліне көп дайындалмақпыз. – Biz Kazakçaya çok hazırlanmaktayız.

Сендер теледидар көрмексіңдер. – Siz televizyon izleme niyetindesiniz.

Мен күнде саябақта қыдырмақпын. – Ben gündüz parkta gezmeyi planlıyorum.

Біз мейрамханада тамақ ішпекпіз. – Biz restoranda yemek yemeyi düşünüyoruz.

“**бақ/бек, пақ/пек, мақ/мек**” eklerinin yanında “**шы/ші**” ekleri de fiile eklenebilir. Bu durum eylemin gerekliliğini ifade etmektedir. Sonrasında birinci şahıslar için “**мын/мін, мыз/міз**” ekleri getirilmektedir.

Астанада мен Алмамен кездеспекшімін. – Astana’da ben Alma ile görüşmeyi planlıyorum.

Ертең біз сабақ оқымақшымыз. – Yarın biz ders okumayı planlıyoruz.

Olumsuz Hali:

Olumsuzluk hali, “**емес**” olumsuzluk ekine şahıs ekleri getirilerek oluşturulmaktadır. Sonrasında “**пын/пін**” ekleri tekil şahıs için, “**пыз/піз**” ekleri ise çoğul şahıs için eklenmektedir.

Мен жазбақ емеспін. – Yazmayı planlamıyorum.

Сен айтпақ емессің. – Sen konuşmak istemezsin.

Ол сөйлемек емес. – O konuşma niyetinde değil.

Сіз демалмақ емессіз. – Siz dinleme niyetinde değilsiniz.

Біз қазақ тіліне көп дайындалмақ емеспіз. – Biz Kazakçaya hazırlanma niyetinde değiliz.

⁸<http://kaz-tili.kz/glag8.htm>

Сендер теледидар көрмек емесіңдер. – Biz televizyon izleme niyetinde deęiliz.

Örnek Tablosu:

	<u>жазу</u>	<u>ішу</u>	<u>төлеу</u>	<u>оқу</u>
Мен	жазбақпын	ішпекпін	төлемекпін	оқымақпын
Біз	жазбақыз	ішпекпіз	төлемекпіз	оқымақыз
Сен	жазбақың	ішпексің	төлемексің	оқымақың
Сендер	жазбақыңдар	ішпексіңдер	төлемексіңдер	оқымақыңдар
Сіз	жазбақысыз	ішпексіз	төлемексіз	оқымақысыз
Сіздер	жазбақысыздар	ішпексіздер	төлемексіздер	оқымақысыздар
Ол, Олар	жазбақ	ішпек	төлемек	оқымақ

	<u>жазу</u>	<u>ішу</u>	<u>төлеу</u>	<u>оқу</u>
Мен	жазбақшымын	ішпекшімін	төлемекшімін	оқымақшымын
Біз	жазбақшымыз	ішпекшіміз	төлемекшіміз	оқымақшымыз
Сен	жазбақшысың	ішпекшісің	төлемекшісің	оқымақшысың
Сендер	жазбақшысыңдар	ішпекшісіңдер	төлемекшісіңдер	оқымақшысыңдар
Сіз	жазбақшысыз	ішпекшісіз	төлемекшісіз	оқымақшысыз
Сіздер	жазбақшысыздар	ішпекшісіздер	төлемекшісіздер	оқымақшысыздар
Ол, Олар	жазбақшы	ішпекші	төлемекші	оқымақшы

Olumsuz Hal:

	<u>жазу</u>	<u>ішу</u>	<u>төлеу</u>	<u>оқу</u>
Мен	жазбақ(шы) емеспін	ішпек(ші) емеспін	төлемек(ші) емеспін	оқымақ(шы) емеспін
Біз	жазбақ(шы) емеспіз	ішпек(ші) емеспіз	төлемек(ші) емеспіз	оқымақ(шы) емеспіз
Сен	жазбақ(шы) емессің	ішпек(ші) емессің	төлемек(ші) емессің	оқымақ(шы) емессің
Сендер	жазбақ(шы) емессіңдер	ішпек(ші) емессіңдер	төлемек(ші) емессіңдер	оқымақ(шы) емессіңдер
Сіз	жазбақ(шы) емессіз	ішпек(ші) емессіз	төлемек(ші) емессіз	оқымақ(шы) емессіз
Ол, Олар	жазбақ(шы) емессіздер жазбақ(шы) емес	ішпек(ші) емессіздер ішпек(ші) емес	төлемек(ші) емессіздер төлемек(ші) емес	оқымақ(шы) емессіздер оқымақ(шы) емес

ÖNCEKİ GEÇMİŞ ZAMAN⁹

(Бұрынғы өткен шақ)

Önceki geçmiş zaman, geçmişte yapılan, yapıldığından emin olunan faaliyetleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Konuşan kişinin emin olması durumunu da ifade etmektedir. Bu zaman ifadesi “қан/кен” ya “ған/ген” eklerinin ilavesi ile gerçekleştirilmelidir. Sonrasında ise şahıs ekleri eklenmektedir.

1	Мен Біз		мын / мін быз / біз
2	Сен Сендер Сіз Сіздер	Fiil + ған / ген қан / кен +	сың / сің сындар / сіндер сыз / сіз сыздар / сіздер
3	Ол, Олар		–

Өрнеклер:

Мен дүкенге барғанмын. – Ben dükkâna gittim.

Сен далада тұрғансың. – Sen sokakta durdun.

Біз үйде болғанбыз. – Biz evdeydik.

Сіз тамаша ән айтқансыз. – Siz mükemmel şarkı söylediniz.

Ол былтыр көшкен. – O geçen yıl göçtü.

Жұмыс жексенбіде аяқталған. – İş pazar günü gerçekleştirildi.

“қою, сою, құю, жаю, шаю, сүю” fiilerindeek olarak “й” harfi kullanılmaktadır. (жайған – Yayı, қойған – Koydu).

“оқу, есту, ренжу, даму, қобалжу, тану, еру, абыржу” fiilerinde ise “ы” veya “і” harflerinden biri eklenmektedir. Kelimenin yumuşak ve sert olması durumuna göre şekillenmektedir: оқыған – okudu, таныған – tanıdı, естіген – dinledi.

⁹<http://kaz-tili.kz/glag9.htm>

Olumsuz Hali:

Olumsuzluk hali önceki geçmiş zaman için iki şekilde gerçekleştirilmektedir:

1) Olumsuzluk ekleri (ба/бе, па/пе, ма/ме) fiil kökenine eklenmektedir. Sonrasında kişi ekleri gelmektedir.

Мен дүкенге бармағанмын. – Ben dükkâna gitmedim.
Сен далада тұрмағансың. – Sen sokakta durmadın.
Сіз тамаша ән айтпағансыз. – Siz mükemmel şarkı söylemediniz.
Ол былтыр көшпеген. – O geçen sene göçmedi.

2) “жoқ” ve “eмeс” olumsuzluk eklerinin yardımı ile gerçekleştirilmektedir. Şahıs ekleri olumsuzluk eklerine eklenmektedir. “жoқ” ve “eмeс” kelimelerine birinci tekil şahıs için “пын/пін” ekleri gelirken, birinci çoğul şahıs için “пыз/піз” ekleri dâhil edilmektedir.

Мен дүкенге барған емеспін. – Ben dükkâna gitmedim.
Сен далада тұрған жоқсың. – Sen sokakta durmadın.
Сіз тамаша ән айтқан жоқсыз. – Siz mükemmel şarkı söylemediniz.
Ол былтыр көшкен жоқ. – O geçen sene göçmedi.

(eмeс –жoқ kavramından daha güçlü bir olumsuz ifadesi içermektedir.)

Örnek Tablosu:

Мен	<u>жазу</u>	<u>айту</u>	<u>көру</u>	<u>ішу</u>	<u>оқу</u>	<u>есту</u>
Біз	жазғанмын	айтқанмын	көргенмін	ішкенмін	оқығанмын	естігенмін
Сен	жазғанбыз	айтқанбыз	көргенбіз	ішкенбіз	оқығанбыз	естігенбіз
Сендер	жазғансың	айтқансың	көргенсің	ішкенсің	оқығансың	естігенсің
Сіз	жазғансыңдар	айтқансыңдар	көргенсіндер	ішкенсіндер	оқығансыңдар	естігенсіндер
Сіздер	жазғансыз	айтқансыз	көргенсіз	ішкенсіз	оқығансыз	естігенсіз
Ол,	жазғансыздар	айтқансыздар	көргенсіздер	ішкенсіздер	оқығансыздар	естігенсіздер
Олар	жазған	айтқан	көрген	ішкен	оқыған	естіген

Olumsuzluk Hali:

	<u>жазу (1)</u>	<u>жазу (2)</u>	<u>айту (1)</u>	<u>айту (2)</u>
Мен	жазбағанмын	жазған жоқпын	айтпағанмын	айтқан жоқпын
Біз	жазбағанбыз	жазған жоқпыз	айтпағанбыз	айтқан жоқпыз
Сен	жазбағансың	жазған жоқсың	айтпағансың	айтқан жоқсың
Сендер	жазбағансыңдар	жазған жоқсыңдар	айтпағансыңдар	айтқан жоқсыңдар
Сіз	жазбағансыз	жазған жоқсыз	айтпағансыз	айтқан жоқсыз
Сіздер	жазбағансыздар	жазған жоқсыздар	айтпағансыздар	айтқан жоқсыздар
Ол, Олар	жазбаған	жазған жоқ	айтпаған	айтқан жоқ

	<u>көру (1)</u>	<u>көру (2)</u>	<u>оқу (1)</u>	<u>оқу (2)</u>
Мен	көрмегенмін	көрген жоқпын	оқымағанмын	оқыған жоқпын
Біз	көрмегенбіз	көрген жоқпыз	оқымағанбыз	оқыған жоқпыз
Сен	көрмегенсің	көрген жоқсың	оқымағансың	оқыған жоқпың
Сендер	көрмегенсіңдер	көрген жоқсыңдар	оқымағансыңдар	оқыған жоқсыңдар
Сіз	көрмегенсіз	көрген жоқсыз	оқымағансыз	оқыған жоқсыз
Сіздер	көрмегенсіздер	көрген жоқсыздар	оқымағансыздар	оқыған жоқсыздар
Ол, Олар	көрмеген	көрген жоқ	оқымаған	оқыған жоқ

АÇИК ОЛМАЯН ÖNCEKİ GEÇMİŞ ZAMAN¹⁰

(Бұрынғы өткен шақ)

Аçık olmayan önceki geçmiş zaman fiilin uzun bir dönem önce gerçekleştirilmesi ve kişinin bu durumun şahidi olmadığı bir durumu ifade etmektedir. Türkçede olan **–mişli geçmiş zaman** bu zamana denk sayılabilir. Bu zaman diliminde eylemin gerçekleştiği konusunda bir kesinlik bulunmamaktadır. “**ып/іп/п**” ekleri ve sonrasında kişi eklerinin eklenmesi ile oluşturulmaktadır.

1	Мен Біз		пын / пін пыз / піз
2	Сен Сендер Сіз Сіздер	Fiil + ып / іп / п +	сың / сің сыңдар / сіңдер сыз / сіз сыздар / сіздер
3	Ол, Олар		ты / ті

Örnekler:

Ол өзінің досымен кездесіпті. – O kendi arkadaşı ile görüşmüş.
 Сен жазда Алматыда болыпсың. – Sen Almatı’da bulunmuşsun.
 Сіздер емтиханға көп дайындалыпсыздар. – Siz sınava çok hazırlanmışsınız.
 Сендер былтыр мектеп бітіріпсіңдер. – Siz geçen sene okula girmişsiniz.
 Біз мына үйде тұрыппыз. – Biz bu evde durmuşuz.
 Мен кеше дүкенге барыппын. – Ben dün dükkâna gitmişim.
 Мен оны көріппін. – Ben onu görmüşüm.
 Сенің отбасың Астанаға көшіпті. – Senin ailen Astana’ya göçmüş.

¹⁰<http://kaz-tili.kz/glag10.htm>

Olumsuz Hali:

Olumsuzluk hali için “**ба/бе, па/пе, ма/ме**” ekleri fiil köküne eklenmektedir. Sonrasında “**п**” harfi ve şahıs ekleri dâhil edilmektedir.

Ол өзінің досымен кездеспепті. – О, kendi arkadaşı ile görüşmemiş.

Сен жазда Алматыда болмапсың. – Sen Almatı’da bulunmamışsın.

Сендер былтыр мектеп бітірмепсіндер. – Siz geçen yıl okula girmemişsin.

Біз мына үйде тұрмаппыз. – Biz bu evde durmamışız.

Сенің отбасың Астанаға көшпепті. – Senin ailen Astana’ya göçmemiş.

Örneklerle Tablo:

	<u>жазу</u>	<u>көру</u>	<u>ойнау</u>	<u>оқу</u>	<u>қою</u>
Мен	жазыппын	көріппін	ойнаппын	оқыппын	қойыппын
Біз	жазыппыз	көріппіз	ойнаппыз	оқыппыз	қойыппыз
Сен	жазыпсың	көріпсің	ойнапсың	оқыпсың	қойыпсың
Сендер	жазыпсыңдар	көріпсіңдер	ойнапсыңдар	оқыпсыңдар	қойыпсыңдар
Сіз	жазыпсыз	көріпсіз	ойнапсыз	оқыпсыз	қойыпсыз
Сіздер	жазыпсыздар	көріпсіздер	ойнапсыздар	оқыпсыздар	қойыпсыздар
Ол, Олар	жазыпты	көріпті	ойнапты	оқыпты	қойыпты

Olumsuzluk Hali:

	<u>жазу</u>	<u>көру</u>	<u>ойнау</u>	<u>оқу</u>	<u>қою</u>
Мен	жазбаппын	көрмеппін	ойнамаппын	оқымаппын	қоймаппын
Біз	жазбаппыз	көрмеппіз	ойнамаппыз	оқымаппыз	қоймаппыз
Сен	жазбапсың	көрмепсің	ойнамапсың	оқымапсың	қоймапсың
Сендер	жазбапсыңдар	көрмепсіңдер	ойнамапсыңдар	оқымапсыңдар	қоймапсыңдар
Сіз	жазбапсыз	көрмепсіз	ойнамапсыз	оқымапсыз	қоймапсыз
Сіздер	жазбапсыздар	көрмепсіздер	ойнамапсыздар	оқымапсыздар	қоймапсыздар
Ол, Олар	жазбапты	көрмепті	ойнамапты	оқымапты	қоймапты

GEÇİŞLİ GEÇMİŞ ZAMAN¹¹

(Ауыспалы өткен шақ)

Geçişli geçmiş zaman, süregelen, tekrar eden geçmişteki eylemleri ifade etmektedir. “**атын/етін**” ve “**йтын/йтін**” eklerinin fiil köküne dâhil edilmesi ile oluşturulmaktadır. Sonrasında kişilik ekleri getirilmektedir.

1	Мен Біз		мын / мін быз / біз
2	Сен Сендер Сіз Сіздер	Fiil + атын / етін + йтын / йтін +	сын / сің сыңдар / сіндер сыз / сіз сыздар / сіздер
3	Ол, Олар		–

Örnekler:

Біз мына үйде тұратынбыз. – Biz bu evde durduk.
Сендер үйде отыратынсыңдар. – Siz evde oturdunuz.
Ол теледидар көретін. – O televizyonu izledi.
Сіз кітаптарды балаларға беретінсіз. – Siz kitapları çocuklara verdiniz.
Мен көп ауыр жұмыс істейтінмін. – Ben birçok ağır işi yaptım.
Сен диванда ұйықтайтынсың. – Sen divanda yattın.

“**қою, сою, құю, жаю, шаю**” fiillerine “**й+атын=ятын**” şeklinde eklenilmektedir. (қоятын – koydu, жаятын – yaudı).
“**сүю**” fiiline – **й+етін** şeklinde eklenilmektedir. (мен сүйетінмін – bensevdim).
“**оқу, есту, ренжу, даму, қобалжу, тану, еру, абыржу**” fiillerine “**ы**” veya “**і**” harfi eklenmektedir. Sonrasında ise “**йтын**” veya “**йтін**” eklenmektedir. Bu ekler “**итын**” veya “**итін**” şeklinde bir dönüşüm yaşamaktadır: (оқитын – okudu, ренжитін – incindi)

Olumsuzluk Hali:

Olumsuzluk hali, “**ба/бе, па/пе, ма/ме**” ekleri getirilerek yapılmaktadır. Sonrasında ise “**йтын/йтін**” ekleri gelmektedir. Kişilik ekleri ise bu eklerden sonra eklenmektedir.

Біз мына үйде тұрмайтынбыз. – Biz bu evde kalmadık.
Ол теледидар көрмейтін. – O televizyon izlemedi.
Мен көп ауыр жұмыс істемейтінмін. – Ben birçok ağır işi yapmadım.
Сен диванда ұйықтамайтынсың. – Sen divanda uyumadın.
Жан сабаққа әзірленбейтін. – Jan derse hazırlanmadı.

¹¹<http://kaz-tili.kz/glag11.htm>

Örnek tablosu:

	<u>жазу</u>	<u>көру</u>	<u>төлеу</u>	<u>оқу</u>	<u>қою</u>
Мен	жазатынмын	көретінмін	төлейтінмін	оқитынмын	қоятынмын
Біз	жазатынбыз	көретінбіз	төлейтінбіз	оқитынбыз	қоятынбыз
Сен	жазатынсың	көретінсің	төлейтінсің	оқитынсың	қоятынсың
Сендер	жазатынсыңдар	көретінсіңдер	төлейтінсіңдер	оқитынсыңдар	қоятынсыңдар
Сіз	жазатынсыз	көретінсіз	төлейтінсіз	оқитынсыз	қоятынсыз
Сіздер	жазатынсыздар	көретінсіздер	төлейтінсіздер	оқитынсыздар	қоятынсыздар
Ол, Олар	жазатын	көретін	төлейтін	оқитын	қоятын

Olumsuz:

	<u>жазу</u>	<u>көру</u>	<u>төлеу</u>	<u>оқу</u>	<u>қою</u>
Мен	жазбайтынмын	көрмейтінмін	төлемейтінмін	оқымайтынмын	қоймайтынмын
Біз	жазбайтынбыз	көрмейтінбіз	төлемейтінбіз	оқымайтынбыз	қоймайтынбыз
Сен	жазбайтынсың	көрмейтінсің	төлемейтінсің	оқымайтынсың	қоймайтынсың
Сенде р	жазбайтынсыңд ар	көрмейтінсіңд ер	төлемейтінсіңд ер	оқымайтынсыңд ар	қоймайтынсыңд ар
Сіз	жазбайтынсыз	көрмейтінсіз	төлемейтінсіз	оқымайтынсыз	қоймайтынсыз
Сізде р	жазбайтынсызд ар	көрмейтінсізд ер	төлемейтінсізд ер	оқымайтынсызд ар	қоймайтынсызд ар
Ол, Олар	жазбайтын	көрмейтін	төлемейтін	оқымайтын	қоймайтын

YARDIMCI FİİLLER “ЕКЕН” VE “ЕДІ”¹²

Aşağıdaki tabloda kullanılan zamanlar görülebilmektedir:

Вспомогательные глаголы екен и еді							
Прошедшее				Настоящее		Будущее	
Давно прошедшее время (неочевид)	Давно прошедшее время (очевид)	Переходное прошедшее время	Прошедшее время	Настоящее время	Переходное время	Будущее время намерения	Будущее предположительное время
ып / іп / п	ған / ген қан / кен	атын / етін йтін / йтін	ды / ді ты / ті	ып / іп / п отыр, жатыр, тұр, жүр	а / е / й	бақ / бек пақ / пек мақ / мек	ар / ер / р
еді	екен еді	еді (бы) ушы / уші		екен	екен	екен еді	екен еді (бы)

1. Yardımcı fiil “**екен**” fiile “**anlaşılmaktadır, görülmektedir**” anlamı katmaktadır. Temel fiile zaman ekleri eklenmektedir. Yardımcı fiil “**екен**” e ise şahıs zamirleri eklenmektedir.

Örnekler:

Сен оқып отыр екенсің. – Sen (anlaşılan) okuyorsun.

Сен оны біледі екенсің. – Sen (anlaşılan) onu biliyorsun.

Ол сені түсінбеген екен. – О (anlaşılan) seni anlamadı.

Сіз оны танымаған екенсіз. – Siz (anlaşılan) onu tanımadınız.

Ол қалаға ертең барады екен. – О (anlaşılan) yarın şehre gidiyor.

Жан өзенге барған екен, бірақ су суық екен. – Jan (anlaşılan) göle gitti, ama (anlaşılan) su soğuktu.

Сіздер ешкімді ертеңгі жиналыс туралы ескертпеген екенсіздер. – Siz yarınki toplantı hakkında (anlaşılan) kimseyi uyardınız.

Sonrasında “**екен**” artık farklılaşarak “ilginç” anlamına gelmektedir. Veya “**болады**” ile kullanıldığı zaman “**ми, ми**” anlamına gelmektedir.

-Айтыңызшы, Астанаға қандай пойыздар жүреді екен? – Söyleyiniz, Astana’ya hangi trenler gidiyor, ilginç?

-Кешіріңіз, вокзалға қалай жетуге болады екен? – Afedersiniz, ilginç, tren garına nasıl gitmek mümkündür?

-Ол ертең сабаққа бара ма екен? – İlginç, О, yarın derse gidiyor mu?

-Алмамен сөйлесуге болады ма екен? – Alma ile konuşmak mümkün mü?

-Кіруге болады ма екен? – Girmek mümkün mü? (Girebilir miyim?)

¹²<http://kaz-tili.kz/glag12.htm>

YARDIMCI FİİL “ЕДІ”

1. Yardımcı fiil “еді”, uzun zaman önce gerçekleşmiş olayları (ған/ген, қан/кен и ып/іп/п) ve gelecekte yapılmasına niyetlenilmiş намерения (бақ/бек, пақ/пек, мақ/меқ) eylemleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Tercüme edilmez ya da “**ki, bile**” anlamı ile çevrilir. Temel fiile zaman ekleri eklenirken, “еді” yardımcı fiiline şahıs ekleri eklenmektedir.

-Мен оның туған күніне бармаған едім, бірақ кейін құттықтадым. – Ben onun dönün gününe gitmedim bile, ama sonra onu kutladım.

-Мен бармақ едім, бірақ жұмыс өте көп болды. – Ben gitmeye niyetlendim, ama çok iş vardı.

-Ол асханадан тамақ ішпек еді, бірақ асхана жабық екен. –О, yemeği yemekhaneden yemeye niyetlendi ama anlaşılın yemekhane kapalıdır.

-Сен онымен кездеспек едің, кездестің бе? – Sen ki onunla görüşmeyi planlamıştın, görüştün mü?

2. Geçişli geçmiş zamanda (атын/етін, йтын/йтін) ve gelecek farzedilen zamanda (ар/ер/р), “еді” yardımcı fiili ile “**eğer, -se, sa**” anlamına dönüşmektedir.

-Алма хат жазатын еді, бірақ оның уақыты жоқ. – Alma mektup yazardı, ama onun vakti yok.

-Ол дәріні ішетін еді, бірақ ұмытты. –О ilacını içerdi ama unuttu.

Ол сіздермен ойнар еді, бірақ ұялды. –О sizinle oynardı ama utanırdı.

Мен кинотеатрға барар едім, бірақ билет болмады. – Ben tiyatroya giderdim ama bilet kalmadı.

Егер ол кетпесе, сен кетер едің. – Eğer o gitmeseydi, sen giderdin.

Кеше айтсаң, көмектесер едік. – Dün söyleseydin, biz yardım ederdik..

Егер мен дәрісті қайталасам, онда емтиханды жақсы тапсыратын едім. – Eğer dersi tekrar etseydim, sınavı güzel verirdi.

3) “еді” Fiilinin yardımcıyla geçişli geçmiş zamanın ikinci formu şekillendirilmektedir. Bunun için ушы/уші ekleri kullanılmaktadır.

Мен сенімен демалуды ұнатушы едім. – Seninle dinlenmek hoşuma gitti.

Сіз бұрын бәрін анық түсіндіруші едіңіз. – Önceden herşeyi çok net açıkladınız.

Біз бұрын ұзақ сөйлесуші едік. – Biz önceden uzunca sohbet ettik.

4) “еді” yardımcı fiili dilek ve emir formuyla birlikte “isterdim ki” yapısını şekillendirmektedir. Bu yapının kendi özel durumları bulunmaktadır. Dilek fiili il birlikte еді yardımcı fiili ilve ek almamaktadır.

Менің бүгін ертерек кеткім келіп еді. – Ben bugün erken gitmek isterdim.

Біздің олармен кездескіміз келмеп еді. – Bizim onlarla görüşesimiz gelmedi.

Emir halinde fiilin sonrasında **деп еді** yapısı gelmektedir. **Еді** 2. Kişi zamiri ekini almaktadır. Fiilin emir haline ise sadece 1. tekil ve 1. çoğul kişi ekleri getirilmektedir. (йын/йін, айын/ейін, йық/йік, айық/ейік):

Мен Алмамен сөйлесейін деп едім. – Ben, Alma ile konuşmak isterdim..

Сізбен кездесейін деп едім. – Sizinle tanışmak isterdim.

Сендер қалаға барайық деп едіңдер. – Siz şehire varmak isterdiniz.

Олар қонаққа келейін деп еді. – Onlar misafirliğe gelmek isterdi.

Таңертең сіз не істейін деп едіңіз? – Sabah ne yapmak isterdiniz?

DİĞER YARDIMCI FİLLER¹³

Çeşitli fiiller Kazakça’da yardımcı fiil olarak karmaşık yapı oluşturabilirler.

1)Yardımcı fiiller **“тұру, жүру, отыру, жату”** sadece şimdiki zaman için karışık yapı oluşturmuyorlar, aynı şekilde diğer zamanların da *faaliyetin uzunluğu ve tekrarından bahsetmek için* karmaşık hallerini oluşturabilirler. Bu tür durumlarda temel fiile **ып/іп/п** yapısı eklenmektedir.

Мен кітап оқып отырамын. – Ben sürekli kitap okuyorum.

Ол бұрын бізге келіп жүрді. – Önceden o bize gelmezdi.

Астанаға жиі барып тұрамыз. – Biz Astana’ya sürekli gideriz.

Yardımcı fiil **“тұру”** kısa süreli eylemi ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu durumda temel fiile **a/e/й** herflerinden birisi gelmektedir.

Мен сені далада күте тұрамын. – Seni sokakta bekliyorum.

Ол біраз қыдыра тұрсын. – O biraz dolaşsın.

Сендер демала тұрындар. – Siz biraz dinlenin.

2) Bazı yardımcı fiiler ise eylemin tamamlandığını ifade etmektedir. Bunlar **қою, қалу, кету, келу, шығу, салу, алу, беру** şeklindedir. Esas fiile ise **ып/іп/п** ekleri dâhil edilmektedir.

Сіз кешігіп келдіңіз. – Siz geç kaldınız.

Мен хатты оқып шықтым. – Ben mektubu okudum.

Олар қонақтарын шақырып қойды. – Onlar misafirleri çağırdı.

“алу” fiili, eylemi kişinin kendisi için gerçekleştirdiğini, “беру” fiili ise eylemin başkası için gerçekleştirildiğini ifade etmektedir.

¹³<http://kaz-tili.kz/glag13.htm>

Сен одан бәрін сұрап ал. – Sen ona herşeyi sor.

Мен сабақтарымды дайындап алдым. – Ben dersleri hazırladım.

Сіз оларға есептің жобасын көрсетіп бердіңіз бе? – Siz onlara hesapların projesini gösterdiniz mi?

Егер temel fiile **а/е/й** ekleri getirilir ve sonrasında **беру** yardımcı fiili getirilirse, bu yapı başlayan bir eylemin devam etmesini ya da sürekli bir eylemi ifade etmektedir.

Отыра беріңіз. – Oturmaya devam ediniz.

Ол осында қала берсін. – Burada kalmaya devam etsin.

Ол әрқашан бұл туралы айта береді. – O her defasında bunun hakkında konuşur.

Сіздер сұрақтарды қоя бересіздер. – Siz sürekli soru soruyorsunuz.

3) Yardımcı fiil бастауeylemin başladığını ifade etmektedir. Temel fiile ise **а/е/й** ekleri getirilmektedir.

Мен адамдарды жақсы түсіне бастадым. – Я начал хорошо понимать людей.

Ол қазірден бастап жұмыс істей бастайды. – Он начнёт работу уже сейчас.

4) Yardımcı fiiller болу ve біту eylemin bittiğini ifade etmektedir. Temel fiile ise **ып/іп/п** ekleri getirilmektedir.

Мен қазір ғана жуынып біттім. – Ben şimdi yıkandım.

Сіз үйді жинап болдыңыз ба? – Siz evi topladınız mı?

5) Yardımcı fiil көру, «denemek», «bakmak» anlamlarına gelmektedir. Temel fiile ise **ып/іп/п** eklerini almaktadır.

Мен тексеріп көремін. – Ben kontrol etmeyi deneyeceğim.

Сен айтып көресің бе? – Sen söylemeyi deneyecek misin?

Біз оған бұл ұсынысты ұсынып көрейік. – Hadi, bu öneriyi ona teklif etmeyi deneyelim.

6) Yardımcı fiil жіберу, eylemin istemsiz olarak bitirilmesini ifade etmektedir. Temel fiile **ып/іп/п** ekleri getirilmektedir.

Айтып жіберіңізші. – Lütfen bekleyiniz.

Өткізіп жібер. – Geç.

Таңдауға көмектесіп жіберіңізші. – Lütfen, seçmeye yardım ediniz.

KAZAKÇA ATASÖZLERİ^{14,15}:

1 Білімге дүние жарық, білімсіздің күні кәріп.
Alim için dünya aydınlık, cahil için dünya karanlık.

2 Жердің сәні – егін, ердің сәні – білім.
Yerin güzelliği bitkiler, erin güzelliği bilgiler.

3 Оқу – білім бұлағы, білім – өмір шырағы.
Okumak bilginin baharı, bilgi yaşamın ışığı.

4 Күш – білімде, білім – кітапта.
Güç bilimde, bilim kitapta.

5 Көп оқыған білмейді, көп тоқыған біледі.
Çok okuyan değil, çok benimseyen bilir.

6 Білек бірді, білім мыңды жығады.
Güçlü bir, alim bin kazanır.

7 Кісінің көркі киім емес – білім.
İnsanı elbise değil bilgi süsler.

8 Наданмен дос болғанша, кітаппен дос бол.
Cahille uğraşacağına kitapla dost ol.

9 Көп жасаған білмейді, көп көрген біледі.
Çok yaşayan değil, çok gören bilir.

10 Шала молда дін бұзар.
Cahil, dini bozar.

11 Ақыл азбайды, білім тозбайды.
Akıl bitmez, bilgi yıpratmaz.

12 Жастың шақта алған білім тасқа салған ою сияқты.
Gençlikte alınan bilgiler, süslemeli işlemiş taş benzer.

13 Екпей егін шықпас, үйренбей білім жұқпас.
Ekmezsen hasat olmaz, öğrenmezsen bilim olmaz.

¹⁴<http://kaz-tili.kz/textposl06.htm>

¹⁵<http://kaz-tili.kz/textposl05.htm>

14 Ақыл байлық – тозбас байлық.
Akıl zenginliği, yıpratmayan servettir.

15 Білегі жуан бірді жығады, білімі жуан мыңды жығады.
Güçlü kolu olan bir kişiyi yener, güçlü bilgisi olan bin kişiyi yener.

16 Алтын шірімес, ақыл арымас.
Altın zarar görmez, bilgelik tükenmez.

17 Оқыған – күн, оқымаған – түн.
Okuyan ışık, okumayan karanlık.

18 Жердің сәні – егін, ердің сәні – білім.
Yerin güzelliği bitkiler, erin güzelliği bilgiler.

19 Түйедей бойың болғанша, түймедей ойың болсын.
Deve kadar boyun olacağına düğme kadar beynin olsun.

20 Қарғыстың ең жаманы – өзің білме, білгеннің тілін алма.
Lanetin en büyüğü: kendin bilme, bilen de dinleme.

21 Ақылдыға ерсең, адаспайсың.
Bilgeyi dinlersen kaybolmazsın.

22 Қатты жерге егін шықпас, қанғыған басқа білім жүкпас.
Sert toprakte ekin yetişmez, akılsız kafaya bilgi girmez.

23 Әйел мен ерді бала қосады, халықты дана қосады.
Bebek, eşlerin birliğini güçlendirir, bilge milletin birliğini güçlendirir.

24 Ашу – дұшпан, ақыл – дос, ақылыға ақыл қос.
Öfke-Düşman, Akıl-Dost, Kendi aklına akıl ekle.

25 Досы көпті жау алмайды, ақылы көпті дау алмайды.
Dostlar çok iken düşman korkunç değil, Akıl çok iken de tartışma sorun değil.

26 Ақымаққа арнап заң жазылмас.
Aptala kanun yazılmaz.

27 Білімсіз адамның сөзі білектей, білімді адамның сөзі жібектей.
Sahilin sözü tehdit gibidir, alimin sözü ise ipek gibidir.

28 Ақылдының сөзі қысқа, айта қалса – нұсқа.
Akıllının sözü kısadır ve her sözü öğreticidir.

29 Ақымақтың ақылы білегінде, ақылдының ақылы жүрегінде.
Aptalın akıllı yumruğundadır, bilgenin yumruğu kalbindedir.

30 Ақылды мақтанса – істі тындырар, ақымақ мақтанса – аяғын сындырар.

Akıllı iş yaptıği için övünür, ahmak ayađını kırdıđı için övünür.

31 Ақылды адам ақымақтан да бірдеңе үйренеді.
Akıllı ahmaktan da bir şey öğrenir.

32 Адамға ақыл көптік қылмайды.
İnsan için çok fazla akıl olmaz.

33 Ақылсыз достан ақылды дұшпан артық.
Akılsız dosttan akıllı düşan iyidir.

34 Тәуекел тау жығады.
Cesaret dađı yerinden oynatır.

35 Әжет өлімнен қаймықпас.
Cesur ölümden korkmaz.

36 Қаһарлы қамал бұзады.
Cesaret kala alır

37 Ынта болса адамда, қиын іс жоқ ғаламда.
Gayret varsa aşıđı iş yoktur.

38 Тізерлеп жүріп күнелткеннен, тік жүріп өлген артық.
Sürünerek yaşamaktansa ayakta durarak ölmek evladır.

39 Ақыл жетпес айла жоқ, батылдық алмас қамал жоқ.
Az akılla kurnazlık olmaz, cesaretin almadıđı kale kalmaz.

40 Ебін тапқан екі асар.
Kim cesaret ettiyse o iki defa yer.

41 Ерлік білекте емес, жүректе.
Erkeklik bileklerin gücünde, cesaret ise kalbin.

42 Ерлік егесте керек.
Ere mücadele gerek.

43 Шапшаң жүргенге шаң жұқпас.
Hızlı gidene toz konmaz.

44 Қимылдаған қыр асар.
Tereyi giden aşar.

45 Жоқ іздеген жоғалғанды табады.
Arayan bulur.

46 Көз – қорқақ, қол – батыр.

Gözler korkar, kollar yarar.

47 Шапқан озар, жатқан қалар.
Қошан yetiştir, yatan kalır..

48 Издеген табады, сұраған алады.
Giden bulur, isteyen alır.

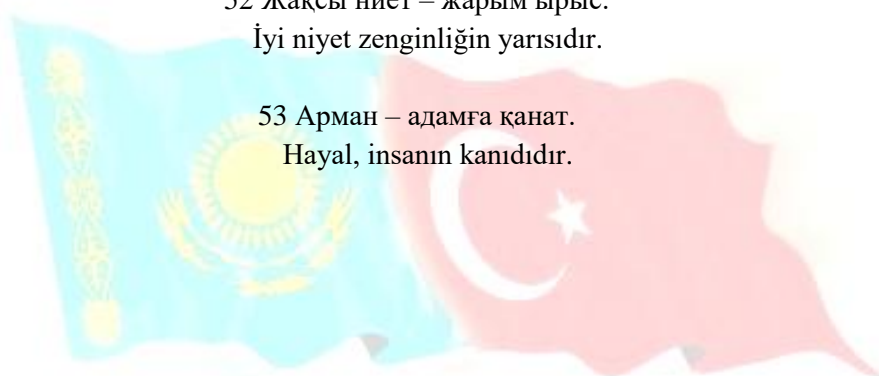
49 Өлімнен басқаның бәріне асық.
Ölüm dışında acele et.

50 Издеген мұратына жетеді.
Arayan amasına ulaşır.

51 Армансыз адам алысқа бармас.
Hayalsiz adam uzağa gidemez.

52 Жақсы ниет – жарым ырыс.
İyi niyet zenginliğin yarısıdır.

53 Арман – адамға қанат.
Hayal, insanın kanıdır.

OKUMA PARÇALARI

МЕТІН / МӘТІН

МЕНИҢ ОТБАСЫМ

Менің атым Нағима. Менің фамилиям Алтынбаева. Мен он алты жастамын. Менің отбасымда шешем, әкем, мен және інім бар. Менің шешемнің аты Шолпан. Ол 38 (отыз сегіз) жаста. Бухгалтер болып қызмет етеді. Менің інімнің аты Талғат. Ол төртінші сыныптын оқушысы. Ол он жаста.

Мен мектепті әмамдап қалдым. Мен университеттің тарих факультетіне түскім келеді.

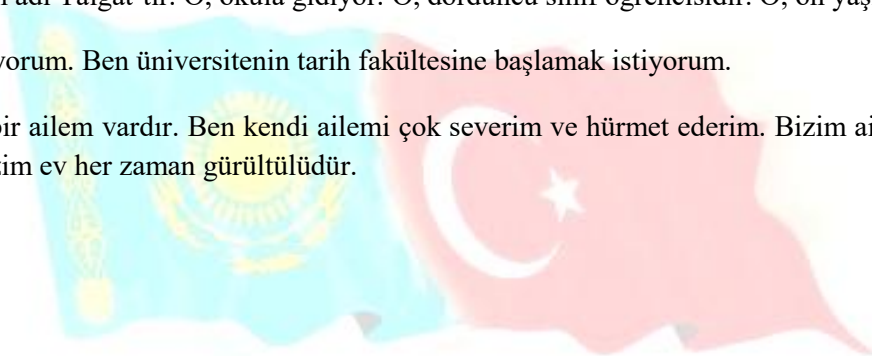
Менің отбасым өте тату тұрады. Мен өз отбасымды өте жақсы көремін және құрметтеймін. Біздің отбасымыздың достары көп. Біздің үй қашанда думанға толы.

BENİM AİLEM

Benim adım Nağima'dır. Benim soyadım Altınbayeva'dır. Ben on altı yaşındayım. Benim ailem baba, anne, küçük erkek kardeşim ve benden oluşmaktadır. Annemin adı Şolpan'dır. O, 38 (otuz sekiz) yaşındadır. O, muhasebecidir. Benim babamın adı Nurlan'dır. O, tesisatçıdır. O, 40 yaşındadır. Benim erkek kardeşimin adı Talğat'tır. O, okula gidiyor. O, dördüncü sınıf öğrencisidir. O, on yaşındadır.

Ben okulu bitiriyorum. Ben üniversitenin tarih fakültesine başlamak istiyorum.

Benim birleşik bir ailem vardır. Ben kendi ailemi çok severim ve hürmet ederim. Bizim ailemizin çok dostu vardır. Bizim ev her zaman gürültülüdür.

KELİMELELER

<p> Өз Бөлме Петер Түрү Колледж Оқу Алыс емес Биыл Бітіру Қазіру Емтихан Тапсыру Алгебра Информатика Дайын болу Тек Аздап Ол... деп ойлаймын Біздің алдымызда ... бар Уақыт та қалмайды Мен ... жақсы көремін Мен ... өте жақсы көремін Менде ... бар Осының бәрімен жүргенде Жинақ ...ғана емес Ит де Әсіресе Қасқыр иті </p>	<p> Benim Oda Daire Yaşamak Kolej Okumak -den uzak değil Bu yıl Mezun olmak Şimdi Sınav Geçmek Cebir Bilgisayar Bilimleri Hazır olmak Ama Bir parça Bu..... düşünüyorum Bizde şimdivar vaktimiz kalmadı Benbeğeniyorum ...çok beğeniyorum Bende....var Çok meşgulüm Koleksiyon yanında Köpek ...de Özellikle Çoban köpeği </p>	<p> Қауіптену Соң Түсу үшін Бұдан да үлкен Дайындық Тандау Бірнеше Түрлер Бірақ Басқару Қаржы Қалау Экономікалық университет Түсу Тырысу Ол Қала Екі жыл бұрын Ашылу Жақсы көретін Гитара ойнау Бұл Айналысу Бірге оқыған Көптеген басқа Жолдас Айырмашалық Рок музыка Көп Пластинка Біреу Жақсы </p>	<p> Korkmak Sonra Giriş için Daha fazla Hazırlık Seçim Geniş Türler Fakat Yönetim Finans Tercih etmek Ekonomi Üniversitesi Girmek Denemek Bu Şehir İki yıl önce Bulmak Beğenmek Gitar çalmak Bu Katılmak Sınıf arkadaşı Çok başkaları Yoldaş, arkadaş Aksine Rock müzik Geniş Kayıt Bir İyi, güzel </p>
---	--	--	--

ӨЗІМ ТУРАЛЫ

Менің атым Дәурен. Менің фамилиям Асылбеков. Мен он алты жастамын.

Мен өз отбасымен төрт бөлмелі пәтерде тұрамын.

Мен колледжде оқымын. Менің колледжім үйден алыс емес. Мен 11-ші сыныпта оқымын, биыл оқуды бітіремін. Мен қазір емтихан тапсыруға дайындалып жатырмын. Мен алгебра мен информатикаға дайынмын, тек аздап тарих пен ағылшын тілінен қауіптенемін.

Колледжді бітірген соң, университетке түсу үшін бұдан да үлкен дайындықтар керек деп ойлаймын. Біздің алдымызда тандауға оқудың бірнеше түрлері бар, бірақ мен басқару тырысамын, ол біздің қалада екі жыл бұрын ашылған.

Осының бәрімен жүргенде, менің жақсы көретін ісіме гитара ойнауға уақыт та қалмайды. Мен бұл іспен айырмашылығым рок музыкасын өте жақсы көремін. Әсіресе қасқыр иттерді. Менде біреу бар, ол менің жақсы досым.

KENDİM HAKKIMDA

Benim adım Dauren'dir. Benim soyadım Asilbekov'dur. Ben on altı yaşındayım.

Ben ailemle birlikte dört odalı bir dairede yaşıyorum. Ben kolejde okuyorum. Benim kolejim evimden çok uzak değil. Ben on birinci sınıftayım ve bu yıl okulu bitireceğim. Ben sınavlar için hazırlanmaktayım. Ben cebir ve bilgisayar bilimlerinde iyiyim ama tarih ve İngilizce derslerinde o kadar iyi değilim.

Koleji bitirdikten sonra, üniversiteye giriş sınavları için hazırlık endişesine sahip olacağım. Şimdi, yükseköğretim kurumları için geniş bir tercihe sahibiz ama ben yönetim ve finans ile ilgilenmeyi tercih ederim. Bence iki yıl önce kurulmuş olan Ekonomi Üniversitesi'ne girmeyi denemeliyim.

Meşgul olduğum için gitar çalma hobim için fazla zamanım yok. Bizim kolejde gerçekten bir müzik grubuna katılmıştım. Sınıf arkadaşlarımla ve dostlarımla çoğunun aksine ben rock müziği çok severim. Ben geniş bir kayıt ve CD koleksiyonuna sahibim. Müziğin yanında köpekleri severim. Özellikle çoban köpeklerini... Bende bir tane var. O benim en iyi arkadaşımdır.

KELİMELER

Жогаргы жақ	Yukarı parça	Сол жақ	Sol (el)
Қабат	Kat	Айна	Ayna
...басқа	Yanında	Оң жақ	Sağ
Ас бөлме	Mutfak	Кішкентай	Küçük
Жуынатын бөлме	Banyo	Өз	Benim
Төргі бөлме	Oturma odası	Талғам	Tat
Үлкен	Büyük	Жабдықтау	Tasarlamak
Терезе	Pencere	Мұнда	Burada
Қар жамылған	Karlı	Жиһаз	Cihaz
Тау	Dağ	Тек қана	Sadece
Дөңгелек	Yuvarlak	Жату	Uyumak
Үстел	Masa	Орындық	Sandalye
Айнала	Boyunca	Жұмыс үстелі	Çalışma masası
Қабырға	Duvar	Музыка орталығы	Müzik seti
Қабырғаға тақау	Duvarda	Қағу	Çakmak
Шкаф пен диван	Dolap ve divan	Бірнеше	Bazı, biraz
Орналасу	Yerleştirmek	Кітап сөрелері	Kitap rafları
Бұрыш	Köşe	Осында	Orada
Кресло	Koltuk	Кір жуғыш машина	Çamaşır makinesi
Аумақ	Bölge	Ұстау	Korumak
Шағын ғана	Küçük	Таңғажайып..көрінеді	nun güzel görüntüsü
Ата ана	Anne-baba	Осында..түр	orada...dır.
Кереует	Yatak	Өз талғамым	Benim tatmama
Көп...жоқ	Biraz..	бойынша	
Ас ішу	Yemek yemek		

МЕНИҢ ПӘТЕРІМ

Мен Алматының жоғарғы жағында, үш бөлмелі үйде тұрамын.

Біздің пәтеріміз төртінші қабатта. Біздің пәтерімізде, бөлмелерден басқа және жуынатын бөлме, бар.

Төргі бөлмеде үлкен екі терезе бар. Одан таңғажайып қар жамылған таулар көрінеді.

Осында дөңгелек үстел және үстелді айнала алты орындық тұр. Кабырғаға тақау шкаф пен диван орналасқан. Төргі бөлмесінің бұрышында екі үлкен кресло тұр.

Екінші бөлменің аумағы шағын ғана. Ол менің ата анамның бөлмесі. Онда екі кереует тұр. Сол жақ бұрышта айна, терезенің оң жағында кішкентай үстел тұр.

Үшінші бөлме менікі. Мен оны өз талғамым бойынша жабдықталғамын. Мұнда көп жиһаз жоқ, тек қана мен жататын диван, екі орындық, жұмыс үстелім, үлкен музыка орталығы және кабырғаға қағылған бірнеше кітап сөрелері бар.

Біздің ас бөлмеміз үлкен, осында ас ішеміз.

Жуынатын бөлмеде кір жуғыш машина ұстаймыз.

BENİM DAİREM

Ben Almatı'nın yukarı bölümünde bir evde yaşıyorum.

Bizim üç odamız var. Bizim daire dördüncü kattadır. Odaların yanında dairemizde mutfak, banyo ve bir klozet vardır.

Oturma odasının karlı dağların manzarası ile iki büyük penceresi vardır. Büyük yuvarlak masa odanın ortasındadır ve etrafında 6 sandalye vardır. Duvarda dolap ve divan vardır. Köşelerde ise iki büyük koltuk vardır.

İkinci oda daha küçüktür. Bu benim anne ve babamın odasıdır. İki yatak, bir ayna sol köşede ve küçük bir makyaj masası pencerenin sağındadır.

Ben kendi keyfime göre tasarladım. Burada küçük bir mobilya vardır: sadece uyuduğum bir divan, iki sandalye, çalışma masam, büyük bir müzik seti ve duvarda bazı kitap rafları vardır.

Bizim mutfağımız büyüktür ve biz yemekleri orada yeriz.

Biz çamaşır makinemizi banyoda tutarız.

KELİMELER

Жұмыс күні	İş günü	Аптасына..күн....	...haftasına...gün
Ылғи	Genellikle	Үйге келу	Eve gelmek
Таңғы	Sabahleyin	Келесі	Gelecek
Сағат	Saat	Күн	Gün
Тұру	Kalkmak	Үйге берген тапсырма	Ev ödevi
Жуыну	Yüz yıkamak	Орындау	Yapmak
Тісті тазалау	Dişleri fırçalamak	Кірісу	Başlamak
Таңертеңгі ас	Kahvaltı	Кездесу	Görüşmek
Ішу	İçmek	Аулаға шығу	Dışarı çıkmak
(с)одан кейін	Ondan sonra	Кешкі ас	Akşam yemeği
Таңертеңгі	Sabah	Кейін	Sonra
Автобус	Otobüs	Шамалы	Az bir parça
Өйткені	Çünkü	Көмектесу	Yardım etmek
Бірінші	Birinci	Теледидар	TV
Сабақ	Ders	Көру	İzlemek
Басталау	Başlamak	Жататынбөлме	Yatak odası
Тәртіп бойынша	Kural olarak	Бару	Gitmek
Күніне.....сабақ....	...gününe...dersi	Аздап	Azıcık
Оқу	Okumak	кітап	Kitap
Ұйықтардың алдында	Uyumadan önce		

МЕНІҢ ЖҰМЫС КҮНІМ

Мен ылғи таңғы сағат жетіде тұрамын.

Мен жуынамын, тісімді тазалаймын. Таңертеңгі асымды 07:30 да (жеті саат отыз минутта) ішемін. Одан кейін таңертеңгі сағат сегізде автобуспен колледжге кетемін, өйткені бірінші сабақ 08:30 да (сегіз отызда) басталады.

Тәртіп бойынша біз күніне төрт сабақ оқимыз, аптасына бес күн.

Мен үйге сағат 17:00 де келіп, келесіүннің үйге берген тапсырмасын орындауға кірісемін.

Мен сағат 19:00 да жолдастарыммен көздесу үшін аулаға шығамын.

Кешкі астан кейін мен шамала ата анама көмектесемін. Содан кейін теледідар көремін.

Сағат он бірде жататын бөлмеме барамын, ұйықтардың алдында аздап кітап оқимын.

BENİM İŞ GÜNÜM

Ben genellikle sabah saat yedide kalkarım.

Yüzümü ve ellerimi yıkarım ve dişlerimi fırçalarım. Saat 07:30'da kahvaltımı yaparım. Sonra saat 08:00'de otobüsle koleje giderim çünkü birinci ders 08:30'da başlamaktadır.

Kural olarak haftanın 5 gününde 4 ders alıyorum.

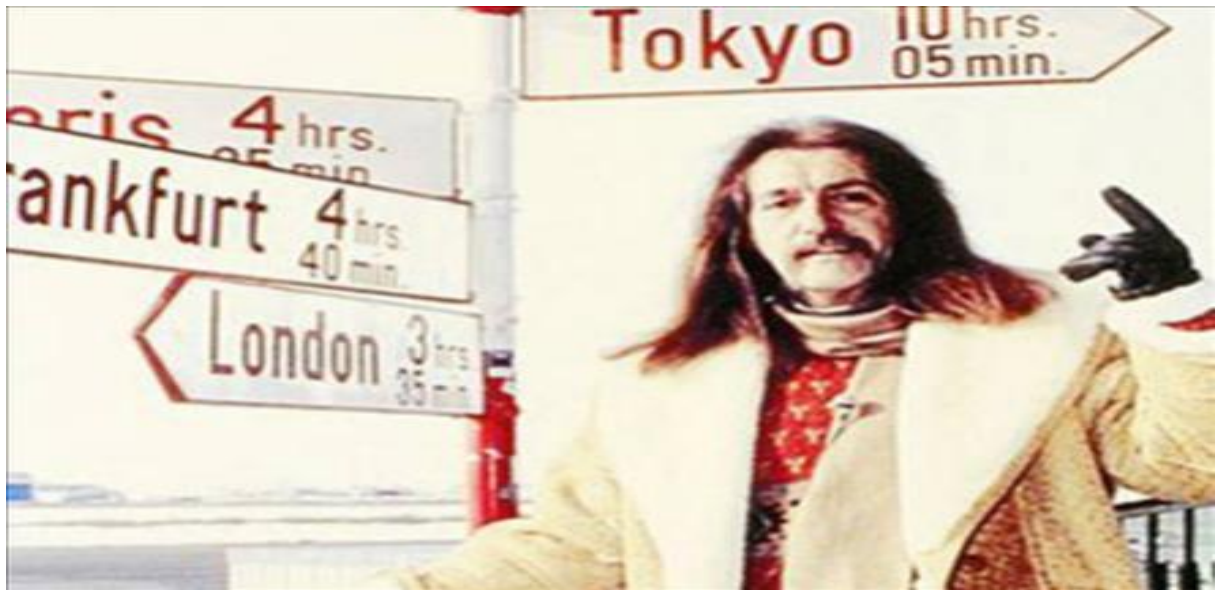
Ben eve yaklaşık saat 17:00'de gelirim ve gelecek gün için ev ödevimi yapmaya başlarım.

Ben arkadaşlarımla saat 19:00'da dışarıya çıkarım.

Akşam yemeğinden sonra, anne babama yardım ederim. Sonra TV izlerim.

Saat onbirde yatak odama giderim ve yatmadan önce biraz kitap okurum.

БАРЫШ МАНЧО ЕСКЕ АЛЫНДЫ

Түріктің атақты әншісі Барыш Манчо өлімінің 15-ші жылдығында еске алынды

Барыш Манчоның Канлыджадағы қабіріне бару үшін оны жақсы көрген қауым өнерпаздың аты берілген қалалық пароммен жолға шықты. Жолда бара жатқанда Барыш Манчоның әндері тілдерден түспеді. Канлыджадағы Михримах Сұлтан мазарындағы қабірі басында болса қайғы бар еді.

Манчоның қабірі басында дұғалар оқылды, кейбір қайрандары көз жасын төкті. Манчоның жұбайы Лале Манчо Барыш Манчоның қабірін гүлдермен безендірді.

Еске алу мерәсіміне жанұясы, жанкүйерлері және достары қатысты.¹⁶

¹⁶<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=07f0e17b-7743-464c-9a0d-af668c0d3ea2>

САФРАНБОЛУҒА ТУРИСТТЕР ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚ КӨРСЕТУДЕ

2012 жылы 160 мың болған турист саны 2013 жылы аяғында 260 мыңға шықты

Сафранболу Анкараның солтүстігінен 220 км қашықтықта, Қаратеңіздің оңтүстігінен 90 км қашықтықта орналасқан қала. Оңтүстігінде Карабүк орталық ауданымен шекаралас.

Сафранболу 1994 жылы 17 желтоқсанда Түркияның тоғыз объектісімен бірге ЮНЕСКО-ның дүниежүзілік мұралары тізіміне ілінген.

Бұл мәртебеге қалада орналасқан классикалық Осман архитектурасы туындыларының арқасында жетеді. Соңғы жылдарда туристтер бұл қалаға қатты қызығушылық көрсетуде.

2012 жылы 160 мың болған турист саны 2013 жылы аяғында 260 мыңға шықты¹⁷.

¹⁷<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=8db72081-ba76-4966-80f3-bef07c7e263f>

ТҮРКИЯ ЭКСПОРТЫ АРТТЫ

Түркия 2013 жылы жалпы экспорт 151 миллиард 869 миллион долларға жетті

Түркия Статистика Ұйымы жариялаған санды мәліметтерге қарағанда желтоқсан айында экспорт 13 миллиард 220 миллион долларға жеткен.

Экспорт 2013 жылы желтоқсан айында 2012 жылғы ұқсас мезгілмен салыстырғанда 4.9 пайыз артып, 13 миллиард 220 миллион долларға жеткен.

Импорт 16.7 пайыз артып, 23 миллиард 137 миллион доллар болды.

Еуропа Одағы елдеріне экспорт 6.6 пайыз артты.

2013 жылы ең көп экспорт жасалған ел Ирак болды.

Импортта алғашқы орынды Алмания иеледі.

Желтоқсан айындағы санды мәліметтердің жариялануымен 2013 жылғы экспорт санағы да анықталды.

2013 жылы жалпы экспорт 151 миллиард 869 миллион долларға жеткен.

2013 жылғы жалпы импорт 251 миллиард 651 миллион доллар болды.¹⁸

¹⁸<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=aed249d0-941f-4535-a5ca-f60597421be0>

ЭКВАТОРДА ТУНГУРАУА ЖАНАРТАУЫ АТҚЫЛАЙ БАСТАДЫ

Жанартаудан шашылған алаулардың тұманы 4 километр биіктікке дейін ұшты.

Экваторда Тунгурауа жанартауында волкан атқылай бастады.

Экватордағы Тунгурауа жанартауының әрекеттенуі алаң туғызуда.

Тунгурауа жанартауы шашқан күлдер елдегі 24 қаланың үштен біріне дейін тарады.

Жанартаудан шашылған алаулардың тұманы 4 километр биіктікке дейін ұшты.

Айналаны торлаған тұман себепті халық далаға маке такпай шыға алмайтын күйге келген.

Экватордың астанасы Кито қаласының 140 километр оңтүстігіне орналасқан 5 мың 23 метр биіктіктегі Тунгурауа жанартауының атқылай бастауына орай, кейбір мектептер демалысқа жіберілген, бір әуежай уақыттық жабылған.¹⁹

¹⁹<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=2b078a20-fde3-41dd-9e74-f68c21c930de>

ТҮРІК КОФЕСІ

Ерекше дәмі, көбігі, иісі, пісірілуі және ұсынылуымен түріктерге тән жалғыз кофе.

14-ғасырдың басында Оңтүстік Эфиопиядан әлемге тарағаны белгілі кофені Стамбулға сол кездегі Йемен әкімі Өздемир Паша 1517 жылы алып келген. Осында кофенің шикі дәндері қауырылып, келсапта ұнтатылып, арнайы ыдыста пісіріле бастаған соң Түрік кофесі деген атауға ие болады. Түрік кофесінің дәмі мен атағы Стамбулға келген венециялық және марсилиялық саудагерлер арқылы Еуропадан бастап бүкіл әлемге тарайды.

Османлы елшілерінің де үлесін ұмытпау керек. 1669 жылы Османлы елшісі Хошсохбет Нүктедан

Сүлейман Ага Франция королімен кездесу мақсатымен Парижге жолданады. Осы кезде өзіне серік болған 20 адамдық делегациясы түрік кофесін Париж асылтектілеріне ұсынады. Түрік кофесінің ұнатылғаны соншалықты Ага Парижден кетіп бара жатқанда, кофешісі Парижде қалып, кафе ашады. 1683 жылы болса Османлы ордасы 250 кг кофені кері шегініп бара жатып, Вена қақпасында тастауға мәжбүр болады. Вена әскерлері осы іші кофе толы қаптарды түйенің жемі деп Дунай өзеніне төгейін деп жатқанда түрік мәдениетін жақыннан танитын тыңшы Джордж Колшитский осы кофемен Венада бір кафе ашады.

Түрік кофесінің ауыздағы дәмі пісірілген кезде қалыптасқан мақпалдай көбігі арқылы ұзын уақыт әсер қалдырады. Осы көбік кофенің тез салқындауына да кедергі болады. Басқа көптеген кофе түріне қарағанда қою, тығыз және хошиісті. Қайнатып ішілетін жалғыз кофе. Қанты пісірілген кезде қойылады. Кофе балы болса кейбіреулерге шыныменен де күн көріс көзі болған.

Түрік кофесі көбіне таңертең таңғы астан кейін ішіледі. Бірақ бүгін қай уақытта болмасын керемет иісіне шыдай алмайсың. Тіпті денсаулыққа пайдаларын естігеннен кейін күніне екі шыны түрік кофесін ішу сүйсіндіріп, рахаттандырып қана қоймайды, мәжбүрлік болып есептеледі. Себебі кофенің ішіндегі кофеин жүйке жүйесіне әсер етіп, мидың белсенділігін арттырады. Энергия береді. Күніне кішкене екі шыны түрік кофесін ішу тоқ ішек рагы рискін 25 пайыз, өттегі тас рискін 45 пайыз азайтады. Омырау және ұйқы безі рагында ісікті кішірейтеді, цирроз ауруының алдын алады, депрессия сынды жабығып, тарығып, сары уайымға түскенге ем болады.

Дүние жүзіндегі басқа кофе түрлерінен өзгеше түрік кофесі асығып ішілетін кофе емес. Түріктер бір-біріне «кофе ішу үшін» қонаққа барады, бірнеше сағат әңгімелесіп отырады. Тұрмыс құру шағына жеткен жастар үшін де бас тартылмайтын кофе дәстүрі бар. тұрмыс құратын қыз бала кофе пісіріп, болашақ жұбайының ата-анасына ұсынады²⁰.

²⁰ <http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=9be2afbb-9c99-4eee-9909-d9c788512a87>

Түркияның перілер жұмағы - Каппадокия

Тамаша түс туралы не айтуға болады? Жаңа күнді жақсы бастаудың алғы шарты ма? Соқыр сезім бейнесі ме әлде тамаша ұйқының бір бөлшегі ме? Түсті көбіне ұмытамыз, бірақ кейбірі барлық егжей-тегжейімен еш ұмытылмайды. Міне, мен де осындай түс көрдім...

Бір сайдың тап ортасындамын, шөлге ұқсас, бірақ шөл емес, төңіректе барлық нәрсе құмның түсіндей. Керемет ағаштар өсіп тұр. Табиғат сөйлеп тұрғандай. Түсім бойы еш аузымды ашқан жоқпын, себебі керек емес еді. Төңірегімдегі барлық нәрсенің аузы бардай, тілі бардай сөйлеп тұрды. Сайдың төңірегі өте ірі, бірақ еш қимылдамай тұрған адамдарға толы болатын. Адамға ұқсайды, иә. Бойлары ұзын, барлығының басында бас киімі. Кеуделері ашық түсте, бірақ бас киімдері қою. Қайда екенімді білмей тұрмын. Кішкене жүрдім. Алдымнан шыққан не? Ұшы қиыры жоқ жазық, жазықтық қимылдамастан тұрған адамдарға толы. Маған бір нәрсе түсіндіргісі кеп тұрғандай. Қорқынышты емес, дәл ертегідегідей.

Бір қапталмен тұрған, тіке тұрған, күліп тұрған, жылап тұрған, бірінің алдында құрметпен иілген, отырған, ашулы, сүйкімді, бақытты, бақытсыз әртүрлі адам. Бұл жердің ертегі елі ме, әлде басқа бір жер ме? Осыны түсінуге тырысып тұрмын. Әрі шындық, әрі осыншама тамаша бола ма? Бала кезімде оқыған ертегілердегі жерлерге ұқсайды, ертегінің ішінде жұмақ. Онда мен көрген адамдар да пері болуы керек. Әрқайсысының бір-бір үйі бар. Денелері үйлерінде іспеттес.

Жүрген сайын оларға үйреністім. Бұл жер олардың елі. Осыны түсіндім. Мен – жатпын. Барлығы маған өздерін түсіндіруге тырысады. Мен болса қиял құруда толығымен еркінмін. Оларды қалаған нәрсеге ұқсатуыма болады. Міне, анау тұрған Напальонның бас киімі. Ана жақта үш пері. Олардың аттары Үш сұлу болсын. Төменгі жақта жар бар. Құлағым келмейді. Алыстап барамын.

Алдымен үлкен бір қақпа шықты. Ішке кірдім. Керемет. Тағы екі алпауыт пері. Перілердің үйлері өз денелері болса, мен неге пері деп отырмын? Олардың үйі жоқ па? Ұясы? Пері сарайы? Ешқайсысы. Бір үйдің мұржасы болмай ма? Өмір деген мұржадан тұман шығу арқылы түсінікті болмай ма? Онда Пері мұржалары бұлар!

Екі пері мұржасы. Екеуі де үлкен, өте үлкен. Бір-бірімен жарысып тұрғандай. Көптеген бөлмелері бар. Сырттан солай көрінеді. Алға жылжыған сайын кішкентай пері мұржаларын көремін. Іштеріне мен де кіргім келеді. Бірақ қорқамын. Шақырылмаған қонақ секілді... рұқсат сұрай алмаймын ғой. Сол жақта, кішкентай біреуінің ішіне басымды сұқтым. Қабырғалары суреттерге толы. Ойықтар бар, бір нәрсе қою үшін болса керек. Ол жерден шығып, басқасына қарай жүрдім. Ешінде ешкім жоқ. Бірақ қабырғалары түрлі түсті суреттерге болы. Уақыт тоқтап қалғандай, бірақ өмір жалғасып жатқандай. Жүгіре бастадым. Басқа бір жерге келіппін. Айналам көгершінге толы. Барлығы сұр түсте, барлығы қуанышты. Тауға ұқсас пері мұржаларының үстінде жүз мыңдаған ойық бар. Ойықтар терезеге ұқсайды сырттан қарағанда. Көгершінде сонда кіріп шығып жүр. Сонда бұл көгершіндердің үйі болды ғой. Ертегі әлемінде осылай бола ма?

Енді басқа жерде тұр екенмін. Көрінбейтін бір күш-қуат «әлі көру керек көптеген жер бар, тездет» деп тұрғандай, артымнан итереді. Алдымнан тағы бір пері мұржасы шықты. Ішіне кірдім, баспалдақтары бар екен. Баспалдақтан түсіп келемін, түсіп келемін. Өте үлкен дөңгелек тас. Ортасы тесік. Бұл қақпа қызметін атқарады екен. Ішке кірсем, басқа бір үлкен тас. Бірақ бұл ұзын үстел секілді. Қабырғаларда үлкен үлкен ойықтар бар. Бұл жер асхана болу керек. Ойықтар да тоңазытқыш болуы керек. Себебі бұл жер салқын. Ал, иелері қайда сонда?

Бірақ жүргеннен кейін одан да ұзын баспалдақтар шықты алдымнан. Төменге түстім. Әрбір қабатта басқа бір бөлме бар. Шығуым керек деп ойладым. Бірақ жалықпадым. Соншама баспалдақпен төменге түссем де тыныс алуда қиыншылық шекпедім. Себебі кішігірім, бірақ өте терең бір дәліз ойылған екен. Бұл жерде өмір болған. Мен де құдайы қонақпын деп ойладым.

Ол жерден шықтым. Күн тап төбеде жарқырап тұр екен. Көзімнің жауын алды. Көргендерім де мені масауратты. Оянғым келмейді. Түстің ішінде ақиқаттамын. Әрбір шындық бір түс емес пе? Бүгін қиялдарым мені шаршатты. Мені ертегі әлеміне алып барды. Бұл менің жұмағым. Бұл жұмақтың аты – Каппадокия. Жұмақ менің елімде, Түркияда. Себебі Түркия-жұмақ. Оянсам да жұмақтамын, оянбасам да...²¹

²¹<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=fd11d848-eb86-4570-861d-00fb552ecd6f>

Киелі домбыраның 20-дан астам түрлері бар²²

Домбыра қазақ халқының саз аспаптарының ішінде шоқтығы биік, ерекшелігімен дара көрінетін аспабы.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің көркемсурет факультетінің сәндік қолөнер кафедрасының профессоры Жолаушы Тұрдықұловтың айтуынша, ол ел арасына кең тараған, түрлі шежіреге бай және ертеден келе жатыр.

«Қазіргі кезде домбыраның 20-дан астам түрлері бар. Олардың ішінде – эн мен күй домбырасы, торсық, тұмар, кең шанақты (екі нұсқасы), балдырған, балашық, шіңкілдек, аша, үш ішекті, қуыс мойын, шертер, оркестр домбыралары: қоңыр дауысты (альт), жіңішке дауысты (прима), ащы дауысты (секунда) бас домбыралар (екі нұсқасы) бар», – дейді ҚР мәдениет қайраткері Ж. Тұрдықұлов. Шебер-ұстаздың айтуынша, домбыра жасаудың қыр-сыры ғасырлар бойында атадан балаға, ұстаздан шәкіртке беріліп келе жатқан асыл мұра. Бейнет түбі-береке демекші, табанды ізденістер мен қажырлы жұмыстар домбыра жасаушыны шеберліктің шыңына жетелейді.

Домбыра – эн мен күйді тудырушы музыкалық аспап болса, күй мен эн-жыр ата-бабамыздан қалған қазына. Ал халықтық дәстүрлі өнер – қазіргінің бұрынғы көзі. Ғасырдан ғасырға өзгерместен қаз-қалпында ұрпақтан ұрпаққа беріліп келе жатқан тірі дәстүр. Ол ешқандай ғасырдың ағымына қарай ешқандай экологиялық, экономикалық, ғылыми-техникалық қиындыққа ұшырамауы керек. Халықтық қолөнер – халықтың жан дүниесінен пайда болған, көркем ойлар әлемі, – деді Жолаушы Тұрдықұлов.

²² <http://today.kz/kz/culture/2012-06-13/29138/>

Қорқыт ата (9 ғ.) — қобыз атасы деп табылады, композитор, жыршы, ақын, музыкант, бақсылардың қамқоршысы. Қорқыт ата түрік дәстүрін, салтын, әдетін, сенімдерін, басқа халықтардан айырмашылығын, қысқасы, қоғамдық мінездемесін ертегілерінде айтқан, оны бүгінге дейін әдемілеп жеткізген ұлы өнерпаз. Туған, қайтыс болған жылдары белгісіз. Өмір сүрген ғасыры да даулы. Кейбір зерттеушілер оның Әзірет Пайғамбар заманында жасағанын айтады және ғылыми еңбектерінде бұл пікірді дәлелдейтін дастан бөлімдерін келтіреді. Ал кейбір зерттеушілер Қорқыт Атаның Оғыз түріктерінің ертекішісі және дастаншысы болғанын айтып, Қорқыттың бүгін қолымыздағы 12 дастан-хикаясынан пікірлерін дәлелдейтін деректер келтіреді.

Пертев Найили Боратов Қорқыт Ата ертегілері жөніндегі Ислам Энциклопедиясына жазған мақаласында бұл ертегілердің XV ғасырға дейін ауызша болып келгенін, ал XV ғасырдың екінші жартысында Аққойынлылар тарапынан жазылып алынғанын еске түсіріп, қолымыздағы бар мәтіндерде екі бөлек дәуірдің оқиғалары бейнеленгенін көрсетеді. Қыпшақ-оғыз түріктерінің Сырдария солтүстігінде отандарында IX-XI ғасыр арасында кешкен өмірлері осы ертегі-дастандарда көрсетіліпті.

Және бұл ертегі-дастандар жазылып алынған XV ғасырдағы Аққойынлы мемлекетінде болған оқиғаларды қамтиды. Қорқыт Ата ертегілерінің негізі қыпшақ-оғыз түріктерінің өмір-тұрмысына негізделген және осы заманның салт, әдет-ғұрып және дәстүр түрлерін көрсетеді. Бірақ нақ осындай салт-дәстүрмен жасаған Аққойынлылар ертелерді қағазға жазғанда кейбір хикаяларды ол күндердің оқиғаларына үйлестіре жасауы мүмкін. Кейбір ғылыми еңбектерде Қорқыт Атаның Пайғамбарға елші болып жіберілгені жазылды.

²³ <http://www.tarih.spring.kz/kk/history/medieval/figures/korkyt/>

Бұл қосымшалардың түріктердің ислам дінін қабылдағаннан кейін жазылуы ықтимал. Қорқыт Ата қыпшақ-оғыз түріктерінің білгіші болып табылады. «Оғыз халқының басына қайыр келетінін сөйлеген едім» деп айтқан хикметтерінен түріктерге жол көрсеткені байқалады және оның бақсы болғандығы жөніндегі ықтималды күшейтеді. Бақсылар әрі ақын болатын, әрі өткен замандардың хикаяларын сөйлейтін, келешектен хабар беретін. Бақсы болғанының тағы бір дәлелі-қолындағы қобыз. Әдетте, қобыз-әулиелердің аспабы. Қазіргі заманда түркі халықтары арасында Қорқыт Ата дастаны кең тараған. Қорқыт Атаның біздің заманымызға дейін жеткен 12 хикаясы бар. Олардың сегізі ішкі және сыртқы соғыстар туралы. Екеуі ғашық оқиғалары жайында болса, екеуі мифологиялық сипатта.

Бірақ бәрі де түркі дүниесін шын сипатында көрсетеді. Түркі қауымының қаһармандығы, мәдениетін, мінезін, діни әдеттерін және тұрмыстарын ашып береді. Қорқыт Ата ертегілері мен дастандары-түркі мифологиясының қайнар көзі. Қорқыт VIII ғасырда Сыр бойында бұрынғы Жанкент қаласы маңында өмір сүрген батыр, атақты ақын, асқан күйші. Сонымен бірге ол туралы көптеген аңыздар сақталған. Ел аузындағы аңыздарда Қорқыт ата мәңгі өлмейтін өмір іздеуші, мәңгілік өмір үшін қайтпас күрескер сипатында айтылады. Бірақ ол өмірінің соңында өлмейтін нәрсе жоқ екен деген пікірге келеді. Енді Қорқыт ата мәңгілік өмірді қобыз сарынынан іздейді екен. Ұлы күйшіге өзі іздеген мәңгілік өмір оның өнерінде сияқты көрінеді. Ол күйлерін толласыз тартып, дүниеден өтеді.

Өзі өлгенмен артында күйлері, ұлғатты сөздері қалады. Ал әдебиет тарихында деректі түрде Қорқыт ата кітабы бар. Қорқыт ата кітабы осы күнге дейін Дрезден қаласында он екі жырдан тұратын қолжазба күйінде және Италияда алты жырдан тұратын қолжазба күйінде сақталып келеді. Қорқыт ата кітабын VIII ғасырларда және одан да бұрын туған аңыздардың жинағы деуге болады. Оларды жыр түрінде жазған-Қорқыт ата. Кітапта қазақ халқының құрылуына тікелей қатысы бар, тарихта белгілі оғыз тайпаларының тағдырына байланысты оқиғалар баяндалады. Қорқыт ата кітабы мынадай жырлардан тұрады: — Дерсе хан ұлы Бұқаш туралы жыр, — Қазан бектің ауылын жау шапқаны туралы жыр, — Оғыз қаған жыры т. б. Қорқыт ата кітабының жырлары оғыз тайпасының туған жерін, елін сыртқы жаулардан қорғау үшін қан майданға шыққан алып батырларының ерлігі туралы толғайды.

Дастанда ерлік, әділдік, адамгершілік, ата-ананы құрмет тұту, уәдеде тұру сияқты ізгі қасиеттер айтылады. Оның қаһармандары қорқақтық пен опасыздыққа, әдіпсіздік пен сарандыққа қарсы күреседі. Қорқыт ата кітабының қаһармандары мен олардың бастан кешкен оқиғалары осы идеяларды аша түседі. Жырлардың тең жартысынан астамы Қазан бектің ел қорғаған ерлігін, ел-жұртқа жасаған ізгілікті істерін жырлауға арналған. Ерлерше қару асынып, жаумен тайсалмай соғысқан Қазан бектің әйелі Бөрілі сұлу және оның ұлы Ораз ел басқарған Баяндыр хан, Дерсе хан, оның баласы Бұқаш, т. б. кейіпкерлер ерлікпен бірге ізгілік те танытады. Қорыта айтқанда, Қорқыт ата кітабы — әр түрлі жырлардың жинағы болса да, ерлік жасау мен ізгілік көрсетуді біртұтас өріп отырады. Қорқыт ата кітабында тәрбиелік құнары мол қанатты сөздер көптеп ұшырасады. Мысалы: Жер қадірін ел біледі, ел қадірін ер біледі; Құлдан құдыққа құласа, құрбақа құлағында ойнайды; Ат қиналмай жол шалмас; Көңілі пасық ерде дәулет болмас; Қар қаншама қалың жауғанмен — жазға бармас; Анадан өнеге көрмеген қыз; Ата даңқын шығарып, өзінің тегін қуған балаға ешкім жетпейді, т. б.

Қолына қобыз ұстаған ұзан (абыз, жырау) елден елге жетеді – деп Қорқыт атаның өзі айтқандай, өнер-мәңгілік, ол елден елге, ұрпақтан ұрпаққа тарайды.

Қорқыт ата кім болған?²⁴

Қорқыт Ата мазары²⁵

Қарақожа ұлы Қорқыт Ата қазіргі Қызылорда облысы, Қармақшы ауданына қарасты Сырдария өзенінің төменгі жағасында, Жаңакент /Иеникент/ қаласында /VIII—IX ғ. ғ./ өмір сүрген. Өз халқының, бақыты үшін "Жер ұйығын" іздеп, көптің мүддесін көздеген Қорқыт Ата — ақын, жырау, композитор, әнші, күйші, қобызшы, өз дәуірінің ойшылы болған адам. Бұл жаңа қала Сыр өзенінің Арал теңізіне құйылар жерінде тұрғандықтан, қазақ халқы оны Су аяғы — Ер қорқыт" деп те атаған. Тарихи жазба мәліметтер мен халық шежіресі бойынша Қорқыттың әкесі Қарақожа оғыз тайпасына жататын Баят дейтін рудан шыққан, ал шешесі қазақ қурамына кіретін қыпшақ қызы, оның туған жері қазіргі Қостанай облысының Аят өзені.

Қорқыт мініп, жер дүниенің төрт бұрышын кезіп, аңызға айналған атақты Желмаяны оның шешесінің жақын туыстары сыйлаған. В. М. Жирмунскийдің айтуынша, Қорқыт Ата жыраулар мен жыршыларға тән көне халық поэзиясының ерекшеліктерін бойына сіңірген әнші-жырау әрі болжағыш ақылгөй болған. Оғыз-қыпшақ қоғамының ішкі-сыртқы істерінің білгірі Қорқыт өз заманында төрт-бес хандықты басынан өткізіп солардың бәрінде де бас уәзірлік қызмет атқарып отырған. Олар: Инал хан, Дойлы хан, Көл-Еркі, Тұман хан және Қаңлықожа. Хандарға күшті ықпал жасағандықтан, олар Қорқыттың ақылды кеңесінен аса алмаған. Осы пікірді шығыс тарихын зерттеуші Әбілғазы да баса айтқан. Әр түрлі аңыз-әңгімелерде Қорқыттың туған жылы мен жасы жөнінде әр түрлі пікір айтылады. Кейбір деректер Қорқытты 95 жыл

²⁴ <http://www.tarih.spring.kz/kk/history/medieval/figures/korkyt/>

²⁵ http://kk.wikipedia.org/wiki/wiki/Қорқыт_Ата

жасаған десе, кейбірінде — 195-ке, тіпті 400-ге келген деген болжам бар. Ал «Деде Қорқыт кітабында» Қорқыттың өмір сүрген уақытын Мухаммед пайғамбардың заманына жақындатады «Расул ғалей һи уәс-салам заманына жақын Баят бойында Қорқыт Ата дейтін бір ер тұрыпты», — дейді ол кітапта.

Қазақтың аңыз-ертегілерінде Қорқыттың туған күнін өте қорқынышты етіп көрсетеді. Ол күні алай-түлей боран соғады, нөсерлі жауын құяды, күн тұтылғандай, айналаны қара түнек басып, үш күнге дейін күннің көзі ашылмайды. Қаратауды қаптаған қалың бұлттан күн күркіреп, жұрттың құтын қашырып, зәресін ұшырады Халық аңыздары мен жазба деректерге және өзінің ғылыми еңбектеріне сүйенген қазақтың академик ғалымы Ә. Х. Марғұланның мәлімдеуінде Қорқыттың шешесі нәрестені тоғыз күн ұдайы қатты толғатып, ерекше бір ғаламат қорқынышты жағдайда өмірге әкелгенін айтады. Сырдарияның жағасы мен Қаратаудың айналасын қара тұман бұлт басып, күн тұтылады.

Сондықтан Қорқыт туған бұл үрейлі қара түнек күнді халық «Қараспан» деп атаған. Сұрапыл дүлейден, қара түнектен, қорыққан халық жаңа туған балаға «Қорқыт» деп ат қойған. Мағынасы «Қорқыт, қорқытты» деген ұғым береді Махмуд Қашқаридың айтуынша, халық өлеңдерінде, «Оғызнама» жырында Қорқыттың туғаны ерекше сипатталады. Мұны академик Ә. Х. Марғұлан да қуаттайды. Сырдарияға жақын Қаратау төңірегінде өмірге келген Қорқыт туғанда сөйлеп туышты. Ол тауды Қарашық /Қаратау/ немесе «Қараспан» деп атаған. Бұл жөнінде халық аузында сақталған мынадай өлең де бар: Қорқыт туар кезінде, Қараспанды су алған, Қара жерді құм алған. Ол туарда ел қорқып, Туған соң әбден қуанған.

Қорқыт және қобыз²⁶

Халық ақын-жыраулары өзінің сүйікті қобызына қосып, Қорқыттың туған күнін осылай жырлаған. Тағы бір қызық жайт: халық поэзиясында Қорқыт қазақтың ұлттық музыкалық аспабы — қобызды тұңғыш жасаушы ретінде жырланады Қобызды жасаушы да, тартушы да — Қорқыт. Жырда халықтың бұл тамаша аспабы — қыл қобыздың қандай заттардан, қалай жасалғаны да сипатталады. Мысалы:

Қарағайдын түбінен қайырып алған қобызым. Үйенкінін түбінен үйіріп алған, қобызым. Ақ қайынның безінен қағып алған, қобызым. Өзегінен кара емен ойып алған, қобызым. Қыл құйрығын тұлпардын ішек қылған, қобызым. Тау текенің мүйізін тиек қылған, қобызым. Ақ ырғайын қиянның құлақ қылған, қобызым. Ортекенің терісін сауыт қылған, қобызым. Ақ түйенің сүтімен — сылап алған, қобызым Сырынды ашып, үніңді сынап алған қобызым.

Өзі мықты, үні әдемі, сазды болуы үшін қазақ халқында қобыз аспабы күні бүгінге дейін осы әдіспен жасалып келеді. Қазақтың аңыз-әңгімелерінде Қорқыт Атаның қалай өлгені, неден өлгені туралы да айтылады Солардың бірінде Қорқыт өлімнен қашып, Сырдария жағасына жайылған кілем үстінде жеп отырған жүзім ішінен қарақурт шығып, шағып өлтіреді. Енді бір аңыз-әңгімеде Қорқыт өлімге тосқауыл жасамақ болып, өмір жайын ән мен күйге қосып, Сыр суының жағасына төселген кілем үстінде қобызбен күй сарнатып отырады. Бір мезетте күйге елтіп, арбаған әбжылан Қорқыт қалғып кеткен кезде шағып алады да, Қорқыт Ата содан өледі.

²⁶ <http://www.tarih.spring.kz/kk/history/medieval/figures/korkyt/>

«Қорқыт ата кітабы» әдеби ескерткішінен (9—10 ғғ.) Қорқыт атаның Оғыз мемлекетінде билік құрған оғыз тайпасынан шыққандығын білуге болады. Оны Ш. Ш. Уәлиханов қазақтың алғашқы шаманы, алғашқы ақыны деп атайды. Қорқыт жайындағы аңыз әңгімелер Ә. Науаи арқылы белгілі болып, түркі халықтары, әсіресе қазақтар арасында кең тарады. Аңыздарда Қорқыт қобыз жасаған. Ол қобыздың музыкалақ дыбысталуынан үшкіру, ауа, сиқыр өткізген.

Қорқыттың пайымдауынша, адамдар адамилық қасиеттерін сақтап қалу керек. Адам үшін ең қауіптісі — адамилықты жоғалту. Сол аңыздарда Қорқыт жер-жаһанды кезіп, «басқа елден әркімге өз елінде жақсы» деген ой түйіндегенін байқауға болады. Оның айнымас досы сиқырлы Желмаясы болды.

Ескерткіші²⁷

Қорқыт атаға арналып 1980 ж. Қызылорда облысының Жосалы стансасынан 18 км жерде, Қорқыт разъезінің түбінде архитектуралық ескерткіш орнатылды. Ауторлары — сәулетші Б. А. Ыбыраев, физикадан ғалым С. И. Исатаев. Ескерткіш темір бетоннан жасалған 4 тік көктастан (стеладан) тұрады, биіктігі 8 м. Жоғарғы жағында аузы кең түтіктер орнатылған. Аузы кең орталық тесікке келіп түйісетін 40 металл түтік жел соққан кезде қобыз сарынымен үндес дыбыс шығарады.

Қобыз атасы, композитор, жыршы, ақын, музыкант, бақсылардың қамқоршысы. «Қорқыт ата кітабы» әдеби ескерткіштерінен IX-X ғасырларда билік құрған оғыз тайпасынан шыққандығын білуге болады. Оны Ш. Ш. Уәлиханов қазақтың алғашқы шаманы, алғашқы ақыны деп атайды. Қорқыт жайындағы аңыз әңгімелер Ә. Науаи арқылы белгілі болып, түркі халықтары, әсіресе қазақтар арасында кең тарады. Уәлихановтық-потаниндік түсіндірме «қорқыт» сөзі — адамзат тұрмысының жағдайын көрсететін «қорқыту» сөзінен шыққан деп түсіндіреді. Өлімнен қорқу мен одан қашу — шаман халық аңыздарының жемісі. Аңыздарда Қорқыт қобыз жасаған. Ол қобыздың музыкалық дыбысталуынан үшкіру, ауа, сиқыр өткізген.

Сол аңыздарда Қорқыт жер-жаһанды кезіп, «басқа елден әркімге өз елінде жақсы» деген ой түйіндегенін байқауға болады. Оның айнымас досы сиқырлы Желмаясы болды. «Қорқыт ата кітабы» — кейіннен түркі халқының құрамына қосылған оғыз тайпасының эпикалық жазба ескерткіші, Кітап оғыздардың өмірі жайында баяндайды. Оғыз — қыпшақ тайпаларына ортақ тілде жазылған. Кітаптың араб әрпімен жазылған екі нұсқасы сақталған (Дрезден, Ватикан). Кітапта қазіргі қазақ тілінде кездесетін географиялық атаулар көптеп кездеседі. Мұраның орыс тіліне толық аудармасын В. В. Бартольд 1922 жылы жасады, ол 1962 ж. жарық көрді.

Қорқыт атаның кесенесі²⁸

Қорқыт Атаның сегіз қырлы күмбезді мазары қазіргі Қызылорда облысы, Қармақшы ауданына қарасты теміржол станциясына жақын Сырдария өзенінің жағасына /IX—XI ғ./ орнатылған. Мазардың сыртқы көрінісі қазақтың киіз уйі сияқты дөңгелек. Ә. А. Диваев пен И. А. Кастаньенің зерттеуі бойынша /IX ғ. / мазар кірпіштен салынған. Ішкі жағы қазақтың түрлі оюларымен безендіріліп, кереге, уықтар бейнеленген. XIX ғасырдың аяғында Қорқыттың

²⁷ <http://www.tarih.spring.kz/kk/history/medieval/figures/korkyt/>

²⁸ <http://www.tarih.spring.kz/kk/history/medieval/figures/korkyt/>

табыты басқа жерге көшірілген, мазарының қалдықтарын Сыр суы шайып әкеткен. Соңғы жылдары /1978—1980/ Қазақстан Республикасы тарихи және мәдени ескерткіштерді қорғау қоғамы Орталық советі Президиумының шешімі бойынша арнайы қаржы босатылып, Қорқытқа мәңгі ескерткіш орнатылды.

Алматылық жас архитектор Ибраев Бектің жобасы бойынша жүзеге асырылған, қазақтың көне музыкалық аспабы — қыл қобыз бейнеленген бұл ескерткіш желмен бірге ыңылдап, үн салып тұрады. Ескерткіш Қызылорда облысы, Қармақшы ауданының теміржол станциясына жақын жерден бой көрсетеді. Қорқыт Ата мазарын 1898 жылы қазақтың көрнекті фольклорисі, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінің белгілі жинаушысы Ә. Диваев түсіріп алған екен. Сол фото-сурет Стамбул университетінің профессоры М. Ергиннің /Китаби Қорқыт/ еңбегінде пайдаланылған.

Muhammet NEGİZ, Uludağ Üniversitesi İşletme Bölümü (2009) mezunudur. 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile bir yıl Saint Petersburg Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde Rusça hazırlık eğitimi almıştır. Yüksek lisans eğitimini Erzinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Doktora eğitimine aynı kurumda devam etmektedir.

Halen, Erzinan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi ve Erzinan Üniversitesi Abay Kazak Dil ve Kültür Merkezi'nde Koordinatör Yardımcısı olarak çalışmıştır.

E-Posta mnergiz@live.com

Telefon (+90) 446 225 20 92 /41022

Facebook www.facebook.com/Muhammet.Negiz

KAYNAKÇA

Ahmatova, A., Kazakça Dilbilgisi, Metinler, Kelimeler (32 sayfanın tamamı tercüme edilmiştir).

<http://kaz-tili.kz/glag1.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag2.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag3.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag4.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag5.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag6.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag7.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag8.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag9.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag10.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag11.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag12.htm>

<http://kaz-tili.kz/glag13.htm>

<http://kaz-tili.kz/textposl06.htm>

<http://kaz-tili.kz/textposl05.htm>

<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=07f0e17b-7743-464c-9a0d-af668c0d3ea2>

<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=8db72081-ba76-4966-80f3-bef07c7e263f>

<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=aed249d0-941f-4535-a5ca-f60597421be0>

<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=2b078a20-fde3-41dd-9e74-f68c21c930de>

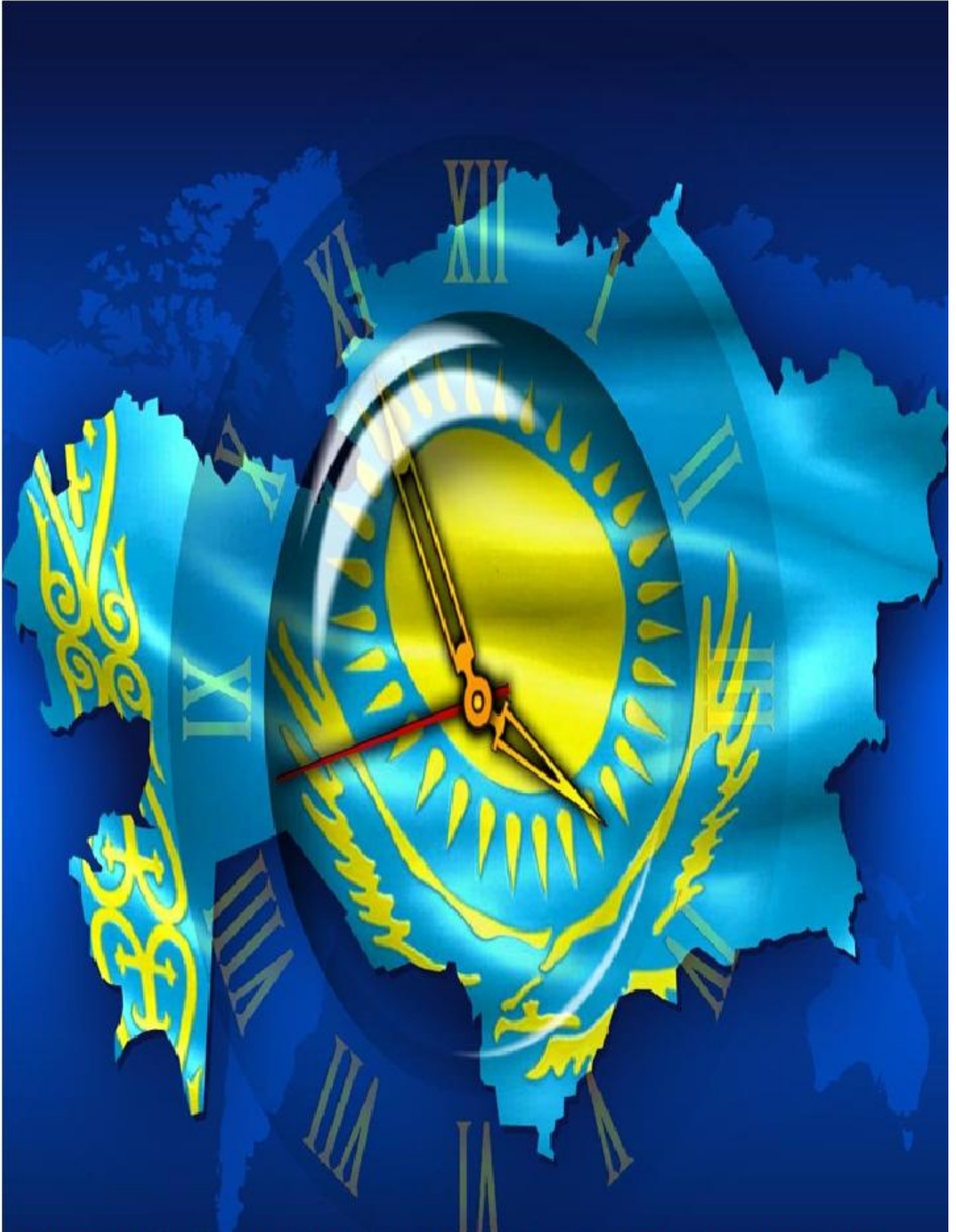
<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=9be2afbb-9c99-4eee-9909-d9c788512a87>

<http://www.trtkazakh.com/kz/newsDetail.aspx?HaberKodu=fd11d848-eb86-4570-861d-00fb552ecd6f>

<http://today.kz/kz/culture/2012-06-13/29138/>

<http://www.tarih.spring.kz/kk/history/medieval/figures/korkyt>

http://kk.wikipedia.org/wiki/wiki/Қорқыт_Ата

"Geçmişin bir önemi yok. Şu anda kim olduğunu bil ki, böylece geleceği de yönetebilirsin." Camelot

"Geçmişini değiştiremezsin ama, gelecek daha elinin içindedir." H. WHITE